

Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції за різними юридичними напрямками

Розвиток правової свідомості сучасного суспільства

Частина I

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

www.lex-line.com.ua

Юридична лінія

6 жовтня 2009 р.

**УКРАЇНА
Тернопіль
2009**

Розвиток правової свідомості сучасного суспільства: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції.-Тернопіль, 2009.

В роботі зібрані кращі доповіді з юридичних питань, які оприлюдненні на інтернет-сторінці www.lex-line.com.ua.

Адреса оргкомітету:
46010, м. Тернопіль, а/с 1079
тел. 0979074970
E-mail: confer@ua.fm

Оргкомітет міжнародної науково-практичної інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язкове.

РОЗВИТОК ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ І КУЛЬТУРИ МОЛОДІ

Аврамець Станіслав Петрович

курсант Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Розвиток правової держави в Україні залежить від формування духовного світу громадян держави, особливо її молоді. Економічні кризи в країні породжують деформовану свідомість, бездуховність і свавілля в усіх сферах суспільного життя, особливо в середовищі молоді, що дуже небезпечно для подальшого розвитку правової держави і суспільства в цілому. Тому нагальною є необхідність вирішення окресленої проблематики. Відтак, дослідження правової культури і правосвідомості, напрямів їх підвищення є актуальними на сьогодні.

На жаль, на сьогодні, високий рівень правової культури не спостерігається не лише у пересічного громадянина, часто його не вистачає навіть законодавцям, політичним лідерам, керівникам громадських організацій. Вказані обставини впливають й на формування правової культури молоді. Стан розвитку правової культури в значній мірі залежить від розвиненості держави, успадкованих традицій, менталітету громадян та суспільства загалом. Молодь, яка намагається брати активну участь у соціальних процесах повинна мати такі якості, як: знання права; загальнолюдські цінності; високий культурний рівень; ерудицію правову активність.

Правова культура молоді характеризується перехідністю і залежить від психовікових особливостей. Тобто перехід особи від юності до повноліття, впливає на її правовий вибір і формується безпосередньо у подальших навчальних закладах. Освіта стає інструментом забезпечення правової просвіти молоді. На сьогоднішній день правова культура потребує систематичного раціонального формування, стимулювання та позитивного соціального розвитку. Впровадження правового виховання є головною ціллю світової та національної правової культури. Залучення людей до знань про державу і право, законність, права та свободи особистості, розуміння сутності правових учень, доктрин повинно формувати у громадян стійку орієнтацію на законослухняну поведінку.

Велику роль у правовому вихованні відіграють засоби масової інформації, які можуть негативно впливати на соціальну (в тому числі правову) активність, формування і розвиток правосвідомості та правової культури. Тенденції журналістів відобразити подію з окремих ракурсів, не враховуючи плюралізму, не дають змогу зрозуміти, що саме відбувається,

а західний досвід показувати в кінофільмах велику кількість вбивств і грабежів надихає молодь до протиправних дій.

Тому розбудова незалежної, демократичної, суверенної, правової та соціальної держави в значній мірі залежить від обізнаності, менталітету та патріотичного духу молоді, як перспективи розвитку кожної країни. А умовою досягнення цього є формування у кожного громадянина, співвітчизника, хлопця і дівчини високих моральних, вольових і культурно-правових якостей та залучення молоді до активного громадсько-корисного життя.

Література:

1. Конституція України. – К., 1996.
2. Дмитрієнко І.В. Конституційні аспекти формування правової культури в Україні у постперехідний період // Форум права. – 2006. – № 3. – С. 28-32.
3. Взаємозв'язок правової культури і соціального буття в процесі суспільної трансформації // Право України. - 2004. - № 1. – С. 118-122.

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАКРІПЛЕННЯ В ЗАКОНОДАВСТВІ ПРИНЦИПІВ, ПОЛОЖЕНЬ ЧЕТВЕРТОГО ПОКОЛІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Барікова Анна Анатоліївна

*студентка Київського національного університету імені Тараса
Шевченка*

Починаючи з Нового часу проблематика прав людини займає ледь не центральне місце в західній філософії права. Уявлення про права людини як формалізоване вираження способів і умов соціального буття людей, характеру їх відносин між собою, з державою і суспільством¹ формує невід'ємну частину будь-якої правової теорії. Права людини не знаходяться на місці. Вони випереджують законодавство – створюючи цим самим вакуум правового регулювання. Ці права необхідні людині для її розвитку, що пов'язано саме із суб'єктоцентричним підходом до розуміння цього явища. Адже своєрідне піднесення людини як індивіда, забезпечення його свободи є притаманним явищем для Західного суспільства, західної традиції права.

Науковці та юристи виділяють 4 покоління прав.

Перше покоління прав людини – невідчужувані особисті(громадянські) і політичні права. Це – право громадянина на

свободу думки, совісті та релігії, на участь у здійсненні державних справ, на рівність перед законом, право на життя, свободу і безпеку особи тощо.

Друге покоління прав людини – поглиблення особистих(громадянських) і розвиток соціально-економічних і культурних прав(право на працю, відпочинок, соціальне забезпечення, медичну допомогу та ін.) - сформувалися в процесі боротьби народів за поліпшення свого економічного становища та підвищення культурного статусу.

Третє покоління прав людини можна назвати солідарним(колективним), тобто правами всього людства – правами людини і правами народів. Це право на мир, безпеку, незалежність, на здорове навколишнє середовище, на соціальний і економічний розвиток як людини, так і людства у цілому.

Найневрегульованішим, як наймолодше, є четверте покоління прав. Це право на сон, на тишу і спокій, не бути вбитим під час військових дій і на відмову від військової служби, на індивідуальний стиль життя, на самоосвіту, на евтаназію, на створення сім'ї одностатевими партнерами, на захист від бідності, соціальної маргіналізації, на трансплантацію органів, на клонування. Необхідно зважити на той факт, що «найгарячішими» принципами, навколо яких не припиняються дискусії є права:

- на самоосвіту;
- на евтаназію;
- на створення сім'ї одностатевими партнерами;
- захист від бідності;
- право на трансплантацію органів;
- право на клонування.

Зазначенні принципи мають як позитивну складову, саме не обмежують особу, виводять на перший план поняття честі і гідності особистості, загальнолюдські демократичні цінності, принципи гуманізму, юридичної рівності, справедливості й відповідальності, так і негативну.

Право на самоосвіту. Уявіть лише на хвилину, що держава перестане керувати цим соціальним інститутом. Виникне ситуація тотального “хаосу” у цій сфері суспільного життя. Буде порушуватися принцип доступності і безоплатності дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам. Навряд чи буде можливим гарантування громадянам, які належать до національних меншин, права на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства.

Право на евтаназію. Враховуючи, що у більшості розвинених країн життя людини – найвища соціальна цінність, чи не буде саме позбавлення цього життя дискримінацією чи обмеженням прав. До того ж етична санкція евтаназії збільшує загрозу зловживання з боку лікарів і родичів. Загроза зловживань, котра існує взагалі, посилюється по відношенню до ситуації безнадійної хвороби. Евтаназія порушує святість людського життя. У рамках світосприйняття, яке визнає життя благом, аргументувати евтаназію неможливо.

Право на створення сім'ї одностатевими партнерами. Науковцями-психологами виділяють два основних соціальних середовища, в яких формується особистість особи: сім'я, школа. Чи буде у людства можливість продовжити свій рід коли дитина змалку бачить не природну сім'ю.

Всі ці принципи створюють і релігійну напругу, особливо принцип трансплантації органів та клонування. У всіх релігіях світу – людина, це результат божого промислу. Шляхом клонування людство, висловлюючись, нормативними термінами – посягається на повноваження Бога.

Саме ці причини створюють таку повільну емпламентацию четвертого покоління прав людини у законодавства країн світу.

Але мало-помалу вона відбувається. Тут варто згадати Декларацію стосовно евтаназії (1987), у якій закріплено право на евтаназію – “акт преднамеренного прерывания жизни пациента, даже сделанная по просьбе самого пациента или по просьбе его близких родственников”. Дане право закріплено у Швейцарії, Нідерландах. Ідея базується на тому, що це право виникає тоді, коли підтримання існування людини приносить їй такий біль, що втрачається сенс життя.

Яскравим прикладом реалізації права на створення сім'ї одностатевими партнерами, яке було нещодавно втілене в життя в Великобританії, став Сер Елтон Джон, який одружився із своїм статевим партнером. В Україні даний принцип не закріплений, сім'я в Україні утворюється шляхом одруження чоловіка та жінки ст. 3 Кодексу України про шлюб та сім'ю, відтак мені не дивно, що державні органи України відмовили Серу в усиновленні українського малолітнього хлопчика.

Принцип захисту від бідності працює у багатьох країнах світу наприклад, у Канаді діє ліберальний закон, що закріплює процес виплати порівняно високих сум дотацій даним верствам населення.

Підсумовуючи вищезазначене, бачимо, що «вливання» четвертого покоління прав відбувається поступово із розвитком суспільства та звиканням суспільства до цих специфічних прав.”Естетвенно: что такие изменения не должны конституироваться искусственно и опережать развитие соответствующих общественных отношений...».³ Але все рівно

спостерігається позитивна тенденція до встановлення відповідності законодавства цим правам людини, їх визнання як законних, юридичних можливостей(свобод) людини у державі.

Література:

1. Права человека. Учебник для вузов/ Под ред. Е.А.Лукашевой. М.,2003.С.1.
2. Декларація стосовно евтаназії (1987)
3. Е.А.Фролова, “Методологические основы разграничения концепций правопонимания”, “Государство и право”, 2009, №4,с.63-73
4. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос.-Харків: Консум, 2001.-656 с.

ПРАВОСВІДОМІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ТА ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС

Ващенко Іван Миколайович

курсант Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Обставини буття українського суспільства – економічна криза, майбутні президентські вибори – заводять соціум загалом і молодь зокрема, у «глухий кут». Воно зараз перебуває у стані, яке за визначенням французького соціолога Дюркгайма можна назвати аномічним. Аномія – це розрив із соціальною солідарністю, зло, якого зазнає суспільство внаслідок занепаду права й моралі, організаторів політики та економіки. Аномія – це також гіркі та неспокійні почуття, яких зазнає людина, коли в повсякденному житті бачить розрив між своїми запитами і соціальною нормою, у тому числі правовою, яку вона повинна поважати і якої має дотримуватися. Отже, стає очевидним, що рівень правової свідомості громадян падає і, щоб його підняти потрібно вибрати стабільну владу, яка зможе подолати політичні та економічні негаразди.

Громадяни, в яких сформована на достатньому рівні правосвідомість, зроблять обґрунтований вибір. Однак, не слід забувати й про молодь (свідомість яких ще сформована не повністю), від якої залежить перемога на виборах кандидата, який здатний управляти країною. Значний вплив на яку здійснюється через пропаганду. Призначення цього ідеологічного засобу полягає у тому, щоб сформувати систему переконань і спрямовувати політичні дії молоді у певній, політично необхідній орієнтації [1, с. 12].

Таким чином, актуальними в цій ситуації є питання: «Яка правосвідомість молоді в процесі виборів президента?», «Чи сформована вона взагалі?», «Як захистити молодь від політичної пропаганди?»

Реалії сьогодення значною мірою відображаються на стані виборчої правової свідомості молоді. Соціальна нерівність та передвиборна пропаганда призводить до необґрунтованого вибору. Кризовий стан спричиняє пошук більш раціональних орієнтирів, тобто знаходження вигідних позицій. А політики цим користуються заводячи молодь своєю рекламою в оману. Вони організують концерти, роздають безоплатно подарунки, платять гроші за голос. Такі дії спричиняють необґрунтований вибір того чи іншого кандидата, що потім відобразиться на економіці та політичній стабільності [2, с. 105].

Для розвитку виборчої правосвідомості молоді необхідний безперервний потік інформації. Вона орієнтує, постійно інформує, напруляє в правильне русло. З інформацією молоді виборці знаходиться в інформаційному потоці. Але тільки за умови постійного спілкування на політичні теми із зовнішнім середовищем молоді спроможна продуктивно думати й активно діяти. При цьому почувати себе впевнено може тільки тоді, коли її свідомість відбиває суспільне, або хоча б стоїть у певному співвідношенні з ним [3, с. 81].

Отже, правильний вибір на виборах багато в чому залежить від виборчої правосвідомості молоді. Тому її формування є надзвичайно важливим і актуальним завданням сьогодення. Відтак першочерговими діями демократичної держави є розвиток виборчої правової свідомості молоді, яка загалом і є невід'ємними складовими виборчої правової свідомості суспільства.

Література:

1. Головченко В., Черней В. Історичні витоки правового нігілізму.// Віче. – 2007. - №11. – С. 12-13.
2. Копієвська О. До проблеми формування правової культури особи в Україні.// Держава і право.- ??.- №34.- С. 104-109.
3. Денісова О. Основні засоби та методи впливу преси на формування і розвиток правової свідомості суспільства.// ?? – 2001.- №1.- С. 80-85.

ОСНОВНІ КОНЦЕПЦІЇ ПРАВА, І ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗУМІННЯ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИХ ЯВИЩ

Гладун Євген Валерійович

студент Київського національного університету імені Тараса Шевченка

В своїй доповіді я б хотів коротко розкрити основні концепції права (або праворозуміння) і відповідно дослідити розбіжності в розумінні деяких державно-правових явищ які виникають внаслідок неоднозначного розуміння того, що таке є це унікальне явище «право»

Одна з основних концепцій – це нормативна (або позитивного права). Я думаю всім знайоме визначення права як системи загальнообов'язкових, гарантованих, формально визначених правил, встановлених державою і виконання яких забезпечується державним примусом. Так воно визначається в більшості підручників з теорії держави і права особливо з пострадянського простору і є прямим наслідком радянської доктрини юридичного позитивізму, яка вчила, що право – це закон.

Відповідно правом слід вважати виключно ті писані норми, які встановлюються законодавством. Отже без існування держави право виникнути не може, оскільки воно має одну ознаку, без існування якої право не є правом з цієї концепції, а саме – юридична легітимність, яку може дати виключно компетентний орган державної влади.

Саме тому представники цієї концепції так відмежовують від поняття «права» такі інститути як норма моралі, звичаї.

В принципі ця концепція була популярна в усі часи, позаяк державні діячі багатьох країн світу таким чином давали зрозуміти, що правом є виключно ті норми які вони самі встановлюють. Відповідно держава всіляко сприяла тим, хто поширював ці ідеї в масах, і навпаки не завжди сприймала тих хто це заперечував.

На противагу цьому була створена концепція природного права. Особливого розквіту набула в часи Просвітництва, внаслідок того, що просвітителі-гуманісти спостерігаючи за соціальною несправедливістю, яка їх оточувала стали поширювати ідеї, що людина від народження, в незалежності від волі держави наділена певним обсягом прав і свобод, які вона може реалізовувати.

Тобто ключовий момент це незалежність виникнення права від волі держави і державних діячів.

Відповідно Закон є лише формою закріплення деяких прав і свобод громадян. Отже право формується певним характером суспільних відносин, які набуваючи усталеності формують правило поведінки, яке і є правом.

Забезпечення виконання здійснюється не державним примусом, а самим народом який сам може впливати на тих, хто не хоче дотримуватися права.

Відповідно право виникає раніше держави, тому що суспільні відносини, правила поведінки не потребують державного регулювання.

Характер прав, якими наділена людина з народження визначається ступенем розвитку суспільства де вона проживає. Але не має великої різниці в розвиненому чи нерозвиненому суспільстві вона народилася, бо з самого моменту народження в будь-якому середовищі, де б вона не народилася є певні правила, які зобов'язують батьків піклуватися про дитину, годувати її, і якщо вони не будуть цього робити, це викличе осуд середовища де вони перебувають.

Критики цієї концепції на мою думку справедливо вважають, що виникають величезні розбіжності навколо того, що ж є безпосередньо правом, а що ні. Тобто в процесі розвитку суспільства виникають ситуації коли одна група людей в одному і тому ж середовищі хоче жити по одним правилам, а друга – по іншим. Відповідно люди лише можуть обрати тих, хто має достатньо вмінь, навичок і авторитету ці норми встановлювати.

Також популярною є історична концепція права. Її прихильники вважають що правом є закріплені державою відносини, що склалися в процесі розвитку суспільства.

Тобто держава в даному випадку виступає не як творець правових норм, а як суб'єкт, що надає їм легітимності.

Відповідно норми права створюються характером суспільних відносин, що склалися історично.

Але виникає спірний момент, які є правом закріплені норми, що не визнані великою частиною суспільства? Адже прихильники цієї концепції вважають, що юридична легітимність це є основною ознакою права.

Відповідь на це спробували дати представники марксистської концепції права, які вважали, що право є інструмент, за допомогою якого панівні класи диктують свою волю іншим.

Тобто це лише засіб диктування своєї волі виражений актах. Відповідно як держава може виникнути раніше, так і право, бо ключовим моментом тут є не формальна визначеність, а здатність диктувати певні правила поведінки.

Не обов'язково цим можуть бути тільки акти законодавства, це може бути наявність засобів виробництва, певна влада того чи іншого суб'єкта, тощо.

Отже підсумовуючи вищевикладене, можна відмітити наскільки різно можна розуміти в залежності від концепції права такі явища як «держава», «норми права», «закон».

ГЕНЕЗА І ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗВИЧАЄВОГО ПРАВА КИЇВСЬКОЇ РУСИ

*Грегулецький Роман Васильович
магістрант Прикарпатського юридичного інституту Львівського
державного університету внутрішніх справ*

Формування світогляду людини залежить від багатьох факторів: соціальних, психологічних, політичних, та інших. Але дуже значну роль в цьому процесі відіграє знання своїх коренів, історії свого народу, своєї держави.

Тому для формування особистого та професійного світогляду правознавця так необхідне вивчення не тільки загальної історії своєї країни, але - історії у зрізі еволюції становлення державності. У процесі розвитку держави як наслідок суспільних взаємовідносин, які потребують універсального врегулювання, виникає право.

Основним і найважливішим джерелом українського права є неписане звичаєве право. Як зазначено в юридичній енциклопедії, звичаєве право - це система санкціонованих державою правових звичаїв, які є джерелом права у певній державі, або для певної етнічної чи соціальної групи. [1, с. 566].

Характерною особливістю українського звичаєвого права є його різноманітна яскрава обрядовість, надто багата в царині процесуального права, що вимагає найбільшої активної чинності. Сьогодні не існує процесуального акту чи інституту, які б не мали свого питомого обрядусимволу. За доби “Руської правди”, в Литовсько-Руській державі чи й за доби Гетьманщини скривджена, ушкоджена особа сама розпочинала процес, проводила слідство й ставала перед судом із готовим обвинуваченням, із позваням-винним, якого приводила на суд, з доказами, свідками та інше. [2, с. 139].

Такому характеру давнього процесу відповідали процесуальні акти й інститути, утворені звичаєвим правом: гонення слідом, свод, сочення, заклик на торгу, рота-присяга, лице та інше. Всі ці акти супроводились різноманітними обрядами-символами. Зокрема можна навести такі приклади. У випадках вбивства, покражі чи іншого злочину або шкоди на майні скривджений в першу чергу розшукував сліди, що залишив злочинець чи шкодник. Потім він запрошував свідків, звичайно близьких сусідів і сторонніх людей - “чужих добрих, так званих віригідних людей”, і з цією, іноді численною, “купою”, що в XVI ст. звалася “гарячою копою”, поспішав туди, куди вів “слід”. Цей обряд звався “гоненням сліду”. Коли слід приводив до якоїсь хати чи отари, тоді “купа” закликала

власника дому “слід одвести” від себе, тобто одвести підозріння, вказавши винного або його “слід”. [3, с. 140].

Норми звичаєвого права, записані до “Руської правди”, вже забороняли самосуд, відбирання крадених речей силою і встановлювали для цього певний процесуальний обряд, що звався с в о д о м. Скривджений при свідках звертався до посідача крадених речей і вимагав доказу правного набуття їх - “где еси взяв?”; за такий доказ уважалося визначення особи, від якої посідач здобував речі. Тоді йшли всі разом - ушкоджений, свідки й посідач - до попереднього посідача - “своду” - й вимагали від нього такого ж доказу. [4, с. 454].

Слід також відмітити у звичаєвому праві обряд - поволення. Цей обряд вживався в кримінальних справах. Складається він із того, що судовий урядник разом із родичами вбитого вивозив трупа на ринок або до замку, або возив по вулицях міста й публічно оголошував (“волав”), хто вбитий й хто його вбив.

Така різноманітна, змістовна й образна обрядовість надає українському звичаєвому праву характер свіжості, життєвості й публічності. Документи, що зберегли до наших часів відомості про діяльність українських судів із доби звичаєвого права, свідчать, що не тільки судді, але й сторони та громада на суді під час процесу виявляли досконале знання українського звичаєвого права; сторони у процесі часто цитували правні звичаєві норми, переказуючи їх зміст в стислих реченнях. [5, с. 56-69].

Отже, підсумовуючи вище зазначене, можна відзначити, що законодавство у Київській Русі, а саме звичаєве право, з'явилося дуже давно, ще з часів ранньофеодальної держави. Це були норми, які виникали на основі звичаю, санкціонувались державою і ставали обов'язковими для виконання.

Література:

1. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. - К.: Видавництво «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1999. – Т. 2. – 744 с.
2. Антологія української юридичної думки. В6 т./Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Том2: Історія держави і права України: Руська Правда/ Упорядники: І. Б. Усенко, Т. І. Бондарчук, І. В. Музика, І. К. Омельченко; відп. Редактор І. Б. Усенко. – К.: Видавничий Дім «Юридична книга», 2002. – 592с.
3. Там само. - с.140.
4. Там само. - с.454.
5. Толкачова Н. Є. «Звичаєве право України: особливості розвитку» // Часопис «Українське право» 1(17), 2004. – С. 56 – 69.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ ПРАВОВИЙ ІДЕАЛІЗМ

Демченко Іван Сергійович

аспірант Інституту законодавства Верховної Ради України,

юрисконсульт ТОВ «ДОПОМОГА-1»

Проголошення незалежності України актуалізувало проблему наукового аналізу формування правової свідомості громадян, яка б відповідала вимогам сучасного демократичного суспільства.[1] В юридичній літературі присутній науковий інтерес до проблем правової культури, існують декілька дисертаційних робіт з цього питання, ряд наукових статей, дане питання присутнє у підручниках з теорії права. Проте незважаючи на вищезазначене, питання правового ідеалізму, як одним із проявів дефектів правосвідомості залишається малодослідженим та нерозкритим. Метою даної статті є розкриття змісту поняття такого правового явища, як правовий ідеалізм.

Правовий ідеалізм, є одним з різновидів деформації правової свідомості, а отже, правовому ідеалізму притаманні риси останнього. Як визначає Ю.Калиновський[2] деформація правосвідомості являє собою викривлення форми та змісту правових настанов, навичок та звичок на інституційному та неінституційному рівнях, що відображається перш за все у діяльності та дискурсивних практиках суб'єктів правовідносин, а також у засобах вирішення конфліктних ситуацій, стерео типізованих серед широких верств населення. М.Требін [1] визначає деформацію правової свідомості як один з її станів, протилежний позитивному. Деформація правової свідомості – це соціально-правове явище, що характеризується зміною її стану, при якому у носіїв формуються певні ідеї, уявлення, погляди, знання, відчуття і настрої, переживання і емоції, які спотворено відображають юридичну дійсність і виражають негативне ставлення до діючого права, законності і правопорядку.

Розкриваючи поняття правового ідеалізму, неможливо не звернути увагу на визначення правового нігілізму. За загальним визначення правовий нігілізм трактують як тип правосвідомості, який заперечує соціальну і особисту цінність права, вважає його недосконалим (найменш досконалим) способом регулювання суспільних відносин. Як зазначає Н.Матузов[3], якщо правовий нігілізм означає недооцінку права, то правовий ідеалізм його переоцінку. Незважаючи на їх, здавалося б, різновекторну спрямованість, вони в кінцевому підсумку змикаються, створюючи дві сторони однієї медалі - дефіциту політико-правової культури, деформованої правосвідомості, а часом і відвертого юридичного невігластва.[4] Однак, на відміну від правового нігілізму, явище правового ідеалізму в реальному менш помітні, і саме тому вони помилково не

викликають ніяких хвилювань з боку суспільства. Як зазначає М. Козюбра [5], вони усвідомлюються лише з часом, коли настає суспільне розчарування у законах, з якими пов'язувалися надії на покращення життя чи вирішення інших гострих суспільних проблем - боротьби з корупцією, бюрократизмом, алкоголізмом і т. д. Можуть настати й інші, на мою думку більш небезпечні наслідки. Існуюча на всіх рівнях правосвідомості наївна віра у всемогутність закону змінюється більш стриманим відношенням до нього. Соціальні очікування покладаються не стільки на майбутній справедливий закон, скільки на оперативне розпорядження влади, що не обов'язково має нормативно – правову форму. [6] А дане, я вважаю, є реальною загрозою для основоположних принципів демократичної держави – принципу правової держави, верховенства права та закону.

Досліджуване явище супроводжує людство на протязі усього часу його існування. Так, ще Платон наївно вважав, що головним засобом втілення у життя своїх намірів будівництва ідеальної держави будуть ідеальні закони, що прийматимуться мудрими правителями. В епоху просвітництва вважалось достатнім знищивши старі закони, прийняти нові, і царство розуму буде досягнуто. Дивно, але ще й сьогодні багато людей і навіть політики помилково покладають на закон занадто великі сподівання у справі перебудови нашого суспільства. [7]

Правовий ідеалізм ще інколи називають – правовий романтизм, фетишизм. Правовий ідеалізм відображає неадекватне ставлення до права, що передбачає перевищення його ролі у вирішенні суспільних проблем. Він виявляється у надмірних сподіваннях на те, що лише шляхом прийняття певного закону можна вирішити всі проблеми, при цьому не враховуються реальні передумови реалізації законів.[8] М. Требін [1] зазначає, що правовий ідеалізм (фетишизм) – форма деформації правосвідомості, що виражається в абсолютизації ролі права і правових інститутів у регулюванні суспільних відносин.

Отож, підсумовуючи вищезазначене, вважаю за необхідне запропонувати власне поняття правового ідеалізму із виділенням його основних ознак. На мою думку, правовий ідеалізм можна визначити як один із видів негативного стану (деформації) правової свідомості індивіда та/або суспільства, при якому у них утворюється помилкові уявлення, що виражаються у вірі в всесильність ролі права і правових інститутів та ідеальність нормативно-правових актів, їх стовідсоткову дієвість, здатність водночас вирішити усі існуючі проблеми та негаразди, що призводить до зневіри до державних органів і посадових осіб, неповаги до закону, зниження рівня правової культури, розвитку правового нігілізму. Правовий ідеалізм характеризується наступними ознаками: 1) негативне, приховане, триваюче явище у суспільстві; 2) суб'єктами, що продукують

дане явище є – індивід (пересічна особа, політики) та/або суспільство (його класи та групи); 3) об'єктом є хибне уявлення про право й закони.

Зрозуміло, що будь-які перетворення, що здійснюються в суспільстві, потребують надійного правового забезпечення. Без нього сподіватися на

позитивні зрушення неможливо, про що наочно свідчить досвід розвинутих країн Заходу. Проте на право, закони не можна покладати завищені надії. Вони не всесильні і їм слід відводити лише те місце і ту роль, які випливають з їх об'єктивних можливостей. Безсилля законів, їх нездатність змінити ситуацію породжують той самий нігілізм: їх престиж падає разом з престижем влади.[5] Націленість на розбудову демократичного суспільства, правової держави ще не є гарантією досягнення проголошених цілей. Перш за все потрібні соціальні, економічні та заходи плюс закони. Лише спільна дія усіх цих факторів може дати бажаний результат. [3] Окрім цього, я вважаю, що належний політичний, суспільний та нормотворчий досвід дозволить подолати та розвіяти прояви правового ідеалізму.

Література:

1. Требін М.П. Правосвідомість громадян України: стан та види деформації – Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна – 844'2009 – Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. – Випуск 23 – с.59-63
2. Калиновський Ю.Ю. Правосвідомість українського суспільства: генеза та сучасність: Монографія. – Харків: Право, 2008. – 288 с.
3. Матузов, Н. И. Правовой нигилизм и правовой идеализм как две стороны «одной медали» /Н. И. Матузов.//Правоведение. -1994. - № 2. - с. 3 - 16.
4. Матузов Н. И. Актуальные проблемы теории права.- Саратов, 2004. – с.188
5. Козюбра М.І. Конституційний ідеалізм та конституційний нігілізм як прояви дефіциту правової культури // Наукові записки. Національний університет «Києво-Могилянська Академія». – Т. 53: Юридичні науки / Заг. редкол.: В.С. Брюховецький та ін.; НаУКМА. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – с. 3-7.
6. Лейст О. Э. Три концепции права // Советское государство и право. 1991. № 12. - с.9.
7. Алексеев С.С., Игнатенко Г.В. и др. Теория государства и права. Учебник для юридических вузов и факультетов. 3-е изд. – М.:Норма - 2009 г. – с. 284-286
8. Волинка К.Г. Теорія держави і права: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2003 - с.198 -199

ЗАКОННІСТЬ У ТРЕТЕЙСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Довганчук Сергій Миколайович
здобувач Запорізького Національного Університету

Одним з новітніх інструментів вирішення спорів у вітчизняній правовій практиці є третейський суд, що утворюється за угодою або відповідним рішенням зацікавлених фізичних та/або юридичних осіб у порядку, встановленому Законом, для вирішення спорів, що виникають із цивільних та господарських правовідносин.

Принципи третейського розгляду окрім загальних засад є відображенням специфіки і змісту правового явища та визначенням його якісних особливостей. Охоплюючи зміст третейського розгляду, принципи визначають його мету та методи її досягнення, характер і зміст діяльності суб'єктів розгляду цивільних та господарських справ на стадіях розвитку третейського розгляду. Принципи сприяють правильному розумінню, пізнанню, застосуванню та реалізації правових норм, є основою для розвитку законодавства, підготовки, розробки і прийняття відповідних їм за змістом правових норм та подальшого їх вдосконалення і втілення у суспільному житті.

Загальноправовим принципом третейського розгляду є принцип законності, який закріплено Конституцією України - згідно статті 129, та Законом України „Про третейські суди” – відповідно до статті 4.

Дане конституційне положення тотожне з позицією Європейського суду з прав людини, який при тлумаченні ч.1 ст.6 Європейської конвенції про права людини закріплює право кожного на справедливий розгляд справи незалежним та безпристрасним судом, створеним на підставі закону [1, 202]

Принцип законності послідовно і чітко закріплено й у галузевому процесуальному законодавстві. Він полягає у безумовному дотриманні третейським судом норм як процесуального так і матеріального закону при розгляді і вирішенні справи.

Сам зміст принципу законності розчинений у інших принципах та нормах третейського розгляду. Таким чином з огляду на наявність даного принципу у інших нормах можна відзначити, що держава надає свій дозвіл на третейський розгляд спорів та в той самий час вимагає від третейського суду дотримання при своєму функціонуванні норм матеріального та процесуального права. В літературі відзначається, що принцип законності обмежує третейський суд та сторони при розгляді справи межами обов'язкових норм, які встановлені законом [2, 55].

Нормативними джерелами для вирішення третейських спорів повинні бути правові акти України, відповідно до їх юридичної сили та

місця у загальній системі національного законодавства. Крім того, у якості обґрунтування діяльності третейського суду виступають норми, які були сформульовані сторонами при укладенні договору. При цьому, в силу особливостей третейського розгляду та виходячи з приватноправової природи третейського суду, норми договірної характеру мають пріоритет перед нормами, які встановлені у законі [3, 133]. При цьому, договірні норми не повинні при їх застосуванні третейським судом вступати у конфлікт з імперативними нормами національного законодавства.

В той самий час існує небезпека щодо наслідків, які пов'язані з неминучим впливом міжгалузевої природи принципу законності при розгляді державними судами результатів вирішення спорів третейськими судами. Скворцов О.Ю. справедливо зазначає, що використання підходу до інтерпретації принципу законності як основного принципу права здатне знищити третейський розгляд як правовий феномен. Адже якщо інтерпретація принципу законності передбачає, що будь-яке неправильне застосування третейським судом норм матеріального буде являтися підставою для скасування рішення третейського суду, то це дозволить державним судам тотально і безконтрольно втручатись у діяльність третейських судів [4, 135]. Зрозуміло, що лише суттєві порушення норм матеріального чи процесуального права можуть бути підставою для перегляду рішень, прийнятих третейським судом. Саме в такому контексті слід розглядати дію статті 51 Закону України „Про третейські суди”, яка визначає підстави для оскарження та скасування рішення третейського суду.

Принцип законності тісно пов'язаний з реалізацією головного завдання функціонування третейських судів, яке задекларовано у ст.3 Закону України „Про третейські суди” - завданням третейського суду є захист майнових і немайнових прав та охоронюваних законом інтересів сторін третейського розгляду шляхом всебічного розгляду та вирішення спорів відповідно до закону. Отже, основним завданням третейських судів є дотримання духу законності і справедливості у своїй діяльності.

Проявом принципів верховенства права та законності слід вважати і вимоги ст. 22 Закону, де йдеться про відповідальність за невиконання чи неналежне виконання третейськими суддями своїх обов'язків. Засади законності в обов'язковому порядку відображаються і в рішенні третейського суду, на що спрямована ст. 46 Закону, в якій як обов'язковий елемент рішення визнано посилання на норми законодавства, якими керувався суд при прийнятті свого рішення.

Реалізація принципу законності у третейському розгляді означає:

- розгляд спору згідно з нормами матеріального права;
- здійснення третейського розгляду за процесуальними правилами, визначеними Законом;

- вичерпний перелік підстав та порушень для скасування рішення третейського суду компетентним судом або відмови від його виконання;
- можливість повторного звернення сторін до третейського суду у випадку скасування рішення третейського суду компетентним судом.

Принцип законності у третейському розгляді проявляється як матеріальний, і як процесуальний принцип одночасно.

Питання принципу законності внаслідок меншої формалізованості має фундаментальне значення для третейського розгляду. Саме менша нормативна врегульованість вимагає від третейських судів надзвичайної уваги до дотримання даного принципу. По суті це єдиний принцип у всій конструкції третейського розгляду, який проникає в усі інститути та норми третейського процесу та цементує, об'єднує їх в єдину систему. Сама ж ідеологія принципу законності у третейському розгляді повинна будуватись не тільки на формальному розумінні норми, а також на духові закону.

Література:

1. Гомьен Д., Харрис Д., Зваак Л. Европейская конвенция о правах человека и Европейская социальная хартия: Право и практика. - М., 1988 – 202с.
2. Давтян А.Г. Развитие теории принципов в гражданском процессуальном праве Армении. Заметки о современном гражданском и арбитражном процессуальном праве/ Под. Ред. М.К. Треушникова. М.: ОАО «Издательский дом «Городец», 2004. С.150.
3. Скворцов О.Ю. Третейское разбирательство предпринимательских споров в России: проблемы, тенденции, перспективы. - М.: Волтерс Клувер, 2005. – 133с.
4. Скворцов О.Ю. Третейское разбирательство предпринимательских споров в России: проблемы, тенденции, перспективы. - М.: Волтерс Клувер, 2005. – 135с.

МІСЦЕ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ В ІЄРАРХІЧНІЙ БУДОВІ СИСТЕМИ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Єгоров Олександр Павлович

викладач кафедри правознавства Чернівецької філії Міжрегіональної академії управління персоналом

Відповідно до статті 9 Конституції України міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.

Врегулювання у національному праві відносин, пов'язаних з дією ратифікованих Верховною Радою України міжнародних договорів, здійснюється згідно з Конституцією України та Законом України “Про міжнародні договори України”[1].

Особливе місце міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України визначається тим, що законодавець, виявляючи повагу до беззаперечного принципу міжнародного права “*pacta sunt servanda*” (лат. договори мають виконуватись), що закріплений у ст. 26 Віденської конвенції про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 року[2,3], до якої Україна приєдналася 14 квітня 1986 року, включає до деяких законів положення про те, що у випадку встановлення міжнародним договором, в якому бере участь Україна, інших правил, ніж ті, що містить законодавство України, застосовуються правила міжнародного договору. Зокрема, подібні положення містять закони України “Про міжнародні договори України” від 29 червня 2004 р.[4], “Про захист прав споживачів” від 12 травня 1991 р.[5], “Про благодійництво та благодійні організації” від 16 вересня 1997 р.[6], “Про освіту” від 23 травня 1991 р.[7].

Практика застосування законів України сформувалася таким чином, що передбачає принцип верховенства норм міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, над нормативними приписами чинних законів України. Проте це не стосується Основного Закону, так як, частина 2 статті 9 Конституції України закріплює норму, яка встановлює, що “укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України”. Тобто неможливо укласти міжнародний договір у тому разі, якщо його положення не узгоджуються з конституційними нормами.

Таким чином, за юридичною силою міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, посідають проміжне місце між Конституцією України та іншими законами в системі законодавства України[8].

Необхідною умовою ефективного функціонування конституційних положень стосовно статусу міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України є їх чітке нормативне закріплення поруч із нормативним визначенням поняття законодавства та його структурних елементів.

Таким чином, Конституція України та міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України утворюють “два верхні поверхи” ієрархічної будови системи законодавства України.

Література:

1. Закон України “Про міжнародні договори України” // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 50. – Ст. 540.
2. Международное право в документах: Учебное пособие/Сост. Н.Т.Блатова. - М.: Юридическая литература. – 1982. – С. 69-99.
3. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 року.
4. Закон України “Про міжнародні договори України” від 29 червня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 50. – Ст. 540.
5. Закон України “Про захист прав споживачів” від 12 травня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 30. – Ст. 379.
6. Закон України “Про благодійництво та благодійні організації” від 16 вересня 1997 р.//Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 46. – Ст. 292.
7. Закон України “Про освіту” від 23 травня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 34. – Ст. 451.
8. Лисенкова О.С. До питання про співвідношення міжнародного права і національного законодавства України // Законодавство України та міжнародне право (проблеми гармонізації). Інститут законодавства України. Збірник наукових праць. Вип. 4. – К. – 1998. – С. 260-268.

ВПЛИВ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ НА РІВЕНЬ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА

Ісакова Вікторія Михайлівна

студентка Інституту підготовки кадрів для органів юстиції НЮАУ ім.

Ярослава Мудрого

Правова культура суспільства - це об'єктивно існуючий феномен, з власним онтологічним буттям, що являє собою систему ідеальних правових форм: правових зразків, ідеалів та цінностей. Вона є своєрідним орієнтиром для правової системи, стан якої, однак, необов'язково повинен відповідати цьому ідеалу. У юридичній науці питання стосовно визначення правової культури визнається складним і надзвичайно дискусійним, оскільки протягом історії підходи до визначення культури змінювалися. Як наслідок у суспільних науках відсутній однозначний підхід щодо її розуміння. В юридичній науці також склалося багато підходів до визначення змісту поняття «право», які об'єднуються у певні школи, що історично склалися, і які обумовлюють правосвідомість юристів і суспільства конкретної країни на відповідному етапі її розвитку.

У вітчизняній літературі існує чимало підходів стосовно визначення правової культури, які безумовно, певним чином відображають її сутність, а отже, мають право на існування. Разом з тим, правову культуру слід розглядати як характеристику якісного стану правового життя суспільства, що характеризується досягнутим рівнем розвитку правової системи - станом та рівнем правової свідомості. Формуючись на менталітеті певного народу, вона набуває ознак етнічної та релігійної належності, визначаючись при цьому особливостями правового світогляду, який проявляється як у правовій поведінці людини, так і в юридичній діяльності, правовій освіті та науці, що зрештою надає правовій системі відповідної країни певної неповторності.

Правова культура обумовлюється рівнем правової свідомості громадян та посадових осіб. Правосвідомість супроводжує право протягом всього існування державно-організованого суспільства. Категорія «правосвідомість» служить для відображення особливого виміру правової дійсності, ставлення людей до права, правової поведінки, правової діяльності держави. Однак вона не лише відображає правову дійсність, що склалася за конкретно-історичних умов, але й водночас впливає на функціонування й розвиток правової системи. Вона є активним елементом системи правового регулювання суспільних відносин - право не може здійснювати свій регулятивний вплив інакше як через людей, безпосередньо впливаючи на їхню свідомість. За посередництва правових ідей та теорій правові явища оцінюються з точки зору життєвих потреб та інтересів людей, справедливості, формуються установки на правову поведінку, уявлення щодо критеріїв ефективності правового регулювання, шляхів удосконалення законодавства, судово-правової системи, юридичної практики тощо.

В умовах формування правової держави правосвідомість набуває додаткових стимулів для свого розвитку. Для правової держави важливо, аби правосвідомість громадянина і суспільства характеризувалася високим ступенем засвоєння цінності права; знанням права, повагою до нього, переконаністю в необхідності дотримуватися приписів правових норм; беззастережною повагою до прав людини, правових процедур вирішення конфліктів.

ПРОГАЛИНИ ЗАКОНОДАВСТВА

Казачук Іван Володимирович

*студент Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
юрист ТОВ «Анмакс»*

Трапляються випадки, коли потрібно знайти норму права, що регулює конкретні суспільні відносини, а виявляється, що такої норми немає. Подібна ситуація в теорії права отримала назву «прогалини в праві», тобто відсутність юридичного врегулювання конкретних суспільних відносин у тому випадку, коли таке врегулювання необхідно. При цьому спір, що виник у сфері суспільних відносин, не врегульованих нормами права, однаково необхідно вирішувати, включаючи й судовий розгляд. Відсутність норм права, що регулюють конкретні відносини, не може бути підставою для відмови судом розглянути справу. Так, зокрема, ч. 6 ст. 4 ГПК говорить: «Забороняється відмова в розгляді справи за мотивами неповноти, неясності, суперечливості або відсутності законодавства, що регулює спірні відносини».

Наявність прогалин у праві небажана, вона свідчить про відповідні недоліки правової системи. Проте вони об'єктивно можливі, а в деяких випадках – вони є неминучі. Прогалини у праві виникають із-за того, що законодавець фізично не може охопити формулюванням нормативного акта всіх життєвих ситуацій, які вимагають правового регулювання. Наслідки недоліків юридичної техніки та постійний розвиток суспільних відносин теж вносять не малу лепту у виникнення прогалин у праві.

Як вихід із такої ситуації є два варіанти: перший полягає в прийнятті компетентним органом правового акта, що регулював би дане питання. Однак цей процес є тривалим і складним. Тому для оперативного рішення застосовується другий варіант, що полягає в аналогії закону і аналогії права. Аналогія закону – це застосування для регулювання даних відносин закону, що регулює аналогічні відносини. Аналогія права – це вирішення конкретних питань, з використанням при цьому загальних ідей і принципів права, коли відсутні акти, що регулюють як конкретні відносини, так і аналогічні їм.

У постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судові рішення» від 29 грудня 1971 р., № 11 зі змінами, внесеними постановами Пленуму від 24 квітня 1981 р., № 4 та від 25 грудня 1992 р., № 13 вказується, що рішення є законним тоді, коли суд, виконавши всі вимоги цивільно-процесуального законодавства і всебічно перевіривши обставини, вирішив справу відповідно до норм матеріального права, що підлягають застосуванню щодо даних правовідносин, а за їх відсутності - на підставі закону, що регулює подібні відносини, або виходячи із

загальних засад і змісту законодавства України. Це означає, що суд може застосовувати аналогію закону і права. Усунення прогалин в праві шляхом аналогії є казуальним і не є правовим прецедентом.

У діючому Цивільному кодексі України, на відміну від старого від 18.07.1963 у ст. 8 передбачено: «Якщо цивільні відносини не врегульовані цим Кодексом, іншими актами цивільного законодавства або договором, вони регулюються тими правовими нормами цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, що регулюють подібні за змістом цивільні відносини (аналогія закону). У разі неможливості використати аналогію закону для регулювання цивільних відносин вони регулюються відповідно до загальних засад цивільного законодавства (аналогія права)». Тому при нормативному обґрунтуванні своїх вимог або заперечень у суді можна посилатися на цю норму Цивільного кодексу. Принципи аналогії закону і аналогії права знайшли своє відображення й у законопроекті «Про закони й законодавчу діяльність» № реєстрації 2763 від 18.12.2006. Стаття 40 цього законопроекту встановлює, що «прогалини, виявлені в змісті закону, можуть бути усунені судом, що застосовує закон, шляхом аналогії закону і аналогії права». У законопроекті дається визначення цих принципів теорії права і встановлено обмеження їх застосування.

Однак варто пам'ятати, що рішення, прийняті на підставі аналогії права або аналогії закону, не можуть відігравати роль загальної норми права, яка застосовується для всіх. Воно стосується винятково даного конкретного випадку.

Крім аналогій закону і права, прогалини в праві усуваються ще одним способом – постійним застосуванням того чи іншого припису із суміжної галузі права, що регулює подібні відносини. У зв'язку з цим характерними є норми Цивільного й Господарського кодексів. Так, зокрема, Господарським кодексом регулюється порядок укладення агентських договорів, а Цивільним кодексом – договорів доручення. За своєю правовою природою ці договори є ідентичними. Законодавець допускає, що розділ, який регулює порядок укладення агентських договорів, може не охоплювати абсолютно всі сторони цього питання. Тому п. 2 ст. 305 Господарського кодексу передбачає, що «у частині, не врегульованій нормативно-правовими актами, зазначеними в цій статті, до агентських відносин можуть застосовуватися відповідні положення Цивільного кодексу України, яким регулюються відносини доручення». З огляду на це, і суд, і підприємці можуть постійно застосовувати норми Цивільного кодексу, якщо в Господарському кодексі відсутні необхідні норми для регулювання агентських відносин.

Отже, застосування права за аналогією – це не самовільне вирішення справи. Прийняття рішення здійснюється відповідно до державної волі, яка виражена у правовій системі в цілому або в окремих нормах права, що

регулюють подібні відносини. Шляхом аналогії правозастосовний орган прогалину в праві не усуває, а лише переборює. Прогалина може бути усунена тільки компетентним нормотворчим органом.

Література:

1. М. С. Кельман, О. Г. Мурашин, Н. М. Хома. Загальна теорія держави та права: Підручник. 2-ге видання, стереотипне – Львів: «Новий Світ – 2000», 2005 рік.
2. А. Машков. Проблеми теорії держави і права. Основи: Курс лекцій – Київ: К.І.С., 2008 рік.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435.
4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436.
5. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798.
6. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судові рішення» від 29 грудня 1971 р., № 11 зі змінами, внесеними постановами Пленуму від 24 квітня 1981 р., № 4 та від 25 грудня 1992 р., № 13.

ВПЛИВ РЕЛІГІЙНИХ НОРМ НА ПРАВОВУ КУЛЬТУРУ

Міма Ірина Володимирівна

кандидат юридичних наук, Криворізький навчальний центр Одеської національної юридичної академії

Сучасні правознавці правову культуру визначають як систему цінностей, що відповідають рівню правового прогресу, досягнутого суспільством, і відображають у правовій формі стан свободи особи, інші найважливіші соціальні цінності [1]. Показником правової культури є міра активності суб'єкта права у правовій сфері, добровільного виконання правових норм, реальності прав і свобод громадян, рівень правової культури впливає на ефективність правового регулювання, характер законодавства, форми й засоби забезпечення прав громадян, ступінь визначення загальнолюдських цінностей, норм міжнародного права, а отже, правового сприйняття загалом.

У вітчизняній юридичній літературі недостатньо досліджується ціннісний характер соціально-культурних та релігійних параметрів правових феноменів, використання теоретико-методологічних положень сучасної культурології та релігієзнавства. Як справедливо зауважує Н. Оніщенко, однобічне юридико-позитивне розуміння права характеризується позбавленням права духовного начала або наданням йому другорядної, суто підпорядкованої ролі. На перший план висувається уявлення про право як про інститут, що має відповідні

структурні та функціональні характеристики в різних правових системах [2]. Використання релігійно-культурологічного підходу у дослідженні правових явищ дає змогу, скласти більш широке уявлення про право, правову систему, механізм правового регулювання суспільних відносин тощо. Саме релігійні норми, як структурні елементи релігійної системи, та культура є мірою свободи, містять духовно-моральні, загальнолюдські цінності, впливають на національну самосвідомість та визначають конкретні норми поведінки. Отже, вважаємо за доцільне привернути увагу дослідників до ґрунтовного аналізу впливу релігійних норм на правову культуру. Проведення такого дослідження сприятиме поглибленню змісту правової культури та правової свідомості, удосконаленню механізму реалізації норм права у системі регулювання суспільних відносин.

Розвиток правової культури обумовлюється історичними, соціально-економічними, політичними умовами, які об'єктивно складаються в суспільстві, ступенем гарантованості державою та громадянським суспільством прав і свобод людини. Визначити зміст правової культури, а отже і рівень впливу на неї релігійних норм, можна лише за умови аналізу правової культури як частини загальнонаціональної культури. Виходячи з того, що культура є структурою певної сукупності понять, за допомогою яких люди формують свій досвід, правову культуру необхідно розглядати як явище багатоаспектне [3]. У першу чергу, правову культуру можна визначити як сукупність правових знань, принципів, правової діяльності, правових звичаїв, духовних цінностей, а отже і релігійних норм. Крім того, правову культуру можна розглядати як один з факторів правового регулювання, передумову духовного розвитку людини і суспільства в цілому.

Правова культура, як складна правова категорія, складається з певних елементів, які у сукупності визначають її зміст, є взаємопов'язаними та взаємоузгодженими.

На думку В. Сальникова, структурними елементами правової культури є: право, правосвідомість, правові відносини, законність і правопорядок, правомірна діяльність суб'єктів. Що ж стосується змісту правової культури, то цим поняттям охоплюється характер, рівень та ступінь розвитку складових елементів правової культури та створюються умови для суспільного прогресу [4].

Як слушно зазначає В. Лазарєв, правова культура передбачає наявність певного рівня правової свідомості та чуттєвого сприйняття правової дійсності, результату правової діяльності у вигляді духовних та матеріальних благ, створених людьми [5]. Вчений наголошує, що правова культура тісно пов'язана та функціонує у взаємодії з іншими сферами культури: політичною, моральною, естетичною, релігійною. Релігія поруч з іншими соціальними регулятивними системами визначає та впливає на

поведінку людей. Складовими частинами релігійної системи виступають: релігійна свідомість, релігійні відносини (культова та поза культова діяльність) і нормотворча діяльність (розробка, прийняття релігійних норм), релігійні норми (канони), релігійні організації та інститути.

Релігія реалізує свій вплив на правову культуру через власні інститути (церкву, релігійні організації, об'єднання віруючих), через нормотворчий процес, систему релігійних норм (канонів), правил поведінки, функціонування релігійного культу, ідеологію і масову релігійну свідомість. Релігія постає як цілісна система взаємопов'язаних та взаємоузгоджених елементів. Всі компоненти структури релігії та їх взаємозв'язки з різними компонентами структури суспільства мають соціальні виміри. Саме релігійна свідомість як елемент культури є безпосереднім внутрішнім (особистісним) механізмом визначення правової позиції (вибір правомірного чи неправомірного варіанту поведінки).

Вплив релігійних норм на правову культуру полягає в наступному: 1) релігійні норми відображають релігійну ідеологію, здійснюють специфічний педагогічний вплив на віруючих, мирян, прихожан, формують у суб'єктів релігійних відносин мотиви правомірної релігійної поведінки; релігійні норми, впливаючи на волю та свідомість людей, досягають поставлених цілей та задач, формуючи певне ставлення до релігійних приписів та спонукаючи суб'єктів до дій відповідно до їх вимог. Як зазначає О. Павлов, відбувається ідейно-мотиваційний вплив на свідомість та поведінку суб'єкта з метою спонукання його до позитивних релігійних дій [6]; 2) релігійні норми акумулюють духовні цінності та досягнення світових релігій [7]; містять особливості світоглядних положень конкретного віросповідання. У свою чергу, релігійні норми, які санкціоновані державою, визнаються як джерела права, мають відповідну юридичну силу, є безпосереднім регулятором суспільних відносин та впливають на правову культуру як суспільства, так і особи, зокрема. До того ж, під час регулювання певного виду суспільних відносин, релігійні норми покликані втілити у життя конкретні соціальні цінності, нормативні ідеї та моральність, закріпити релігійну свідомість на відповідному рівні.

Релігійні норми, як загальний рівень справедливості для усіх суб'єктів релігійних відносин, проводять розмежування між свободою та сваволею, оформляють та нормують свободу як відносини незалежних один від одного суб'єктів релігійних відносин у рамках загального порядку (в умовах дії загальних релігійних норм). Форма та зміст конкретних релігійних відносин визначається та підпорядковується певним приписам релігійних норм. Крім того, релігійні норми можуть бути використані як абстрактні формули, моделі, за якими відбуватиметься розробка будь-яких правових норм – як основа, норми-

принципи для національного законодавства та удосконалення діючих правових норм. Використання змісту релігійних норм у правотворчій діяльності через втілення національних релігійних традицій, ідей у змісті правових норм, сприятиме розвитку та зміцненню правової культури та правосвідомості суб'єктів суспільних відносин.

Підсумовуючи наведене, зазначимо, що завдяки впливу релігійних норм на правову культуру відбувається засвоєння суспільством цінностей, що вироблені людством і переходять від покоління до покоління; відбувається загальноідеологічний вплив усієї релігійно-нормативної дійсності на внутрішній світ суб'єкта суспільних відносин щодо формування у ціннісних правових уявлень та виховання особистості; створюється взаємозв'язок нормативних та соціальних чинників, що у сукупності узгоджують дію релігійних приписів. Впливаючи на правову культуру суб'єкта суспільних відносин, релігійні норми визначають доцільність правової поведінки та діяльності, регулюють внутрішню оцінку людини у формі моральної ідеї чи морального ставлення до власних дій та інших суб'єктів із відповідним закріпленням належного зразка поведінки; вносять раціональні основи у суспільне життя, втілюють моральні цінності та ідеали; сприяють формуванню духовного світу індивіда, організованості, стійкості, впорядкованості та узгодженості у поведінці суб'єктів суспільних відносин.

Література:

1. Фуллер Л. Мораль права / Фуллер Л.; [пер. с англ. Н. Комарова]. – К.: Сфера, 2004. – С. 45 – 48.
2. Оніщенко Н. М. Правова система: проблеми теорії / Оніщенко Н. М. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. – С. 168.
3. Теорія держави і права: Академічний курс : підручник / [В. С. Журавський, О. Л. Копиленко, С. В. Бобровник та ін.]; за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – С. 560.
4. Сальников В.П. Социалистическая правовая культура / Сальников В.П. – Саратов : изд-во Саратов. ун-та, 1999. – С. 36.
5. Лазарев В. В. Теория государства и права : учебник для вузов / В. В. Лазарев, С. В. Липень. – [3-е изд., испр. и доп.]. – М. : Спарк, 2004. – С. 203-204.
6. Павлов А. С. Курс церковного права / Павлов А. С. – Св. Троице-Сергиева Лавра, 1902. – С. 71.
7. Лукияник В. Государство и церковь / В. Лукияник // Православный вестник. – 1997. – № 3. – С. 66–68.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ НА ПРАКТИЦІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Перкун Олег Іванович

старший викладач Відкритого міжнародного Університету розвитку людини «Україна»

Нормативні гарантії забезпечення прав і свобод особи – це передбачені нормами матеріального і процесуального права юридичні засоби забезпечення реалізації, охорони і захисту прав і свобод. За характером юридичних норм вони поділяються на матеріальні і процесуальні; за сферою дії – на міжнародні і внутрішньодержавні, які в свою чергу поділяються на конституційні і загальногалузеві. Особливим нормативно-правовим засобом забезпечення прав і свобод особи виступає юридична відповідальність – засіб забезпечення охорони і захисту прав і свобод та реалізації юридичних обов'язків.

Інституційно-організаційні гарантії забезпечення прав і свобод особи – це передбачені в нормативно-правових актах суспільно-політичні інституції, на які покладаються відповідні функції і повноваження по організації і здійсненню юридичного забезпечення реалізації, охорони і захисту прав і свобод людини і громадянина. За суб'єктами здійснення забезпечувальної діяльності вони можуть поділятися на державні і громадські.

Проте нормативно-правові засоби забезпечення прав і свобод особи самі по собі не можуть створити фактичні умови для використання кожним своїх прав і свобод. Гарантування прав і свобод особи не може бути достатньо ефективним за відсутності належних соціально-економічних, політичних, культурних та інших умов, які визначають дієвість суто юридичного забезпечення прав і свобод особи. Загальносоціальні умови як об'єктивні умови суспільної життєдіяльності виступають “матеріальною”, фактичною основою забезпечення прав і свобод особи.

У своїй сукупності вони складають макросередовище існування, функціонування та розвитку інших елементів механізму забезпечення прав і свобод особи, обумовлюють можливість фактичного здійснення прав і свобод та відображають повноту задоволення опосередкованих ними інтересів і потреб. Можливість на практиці використовувати соціальні блага, опосередковані правами і свободами людини, які складають основу правового статусу особи, а також ефективність юридичних гарантій забезпечення прав і свобод особи залежить від того, наскільки відповідають економічні, політичні, культурні та інші умови життєдіяльності суспільства нормативним настановам, які закріплюють

правовий статус особи та гарантії прав і свобод.

Розглядати ефективність реалізації прав людини в Україні неможливо без розгляду відповідних факторів негативного впливу. Кількість же факторів негативного впливу в Україні фактично невичерпна, їх можна згрупувати за такими критеріями цієї ефективності: 1) якість правового акта, що формулює право людини; 2) рівень правової культури учасників правотворчих та правозастосовних процесів; 3) правова культура і правове виховання носіїв прав людини і їх захисників цих прав; 4) ефективність механізмів контролю, реалізації, охорони і захисту прав людини; 5) поза правові детермінанти ефективності прав людини (рівень розвитку громадянського суспільства і демократії, стан економіки і політичної злагоди в суспільстві та ін.) тощо.[1]

Але на сьогоднішній день, на мою думку, одними з основних факторів негативного впливу є: зловживання законом та низький рівень правової культури як самих носіїв прав людини, так і захисників цих прав.

Можна погодитись з проф. О. Костенко, що доктрина сучасної юриспруденції має ґрунтуватися на ідеї інструментальної функції закону. Законодавство – це не більше, ніж інструмент (хороший чи поганий) у руках людей, які його застосовують. Згідно з цією «інструментальною концепцією закону» можна зробити наступні висновки:

1. Закон діє лише тоді, коли його застосовують люди.

2. Закон діє лише так, як його застосовують люди.

В Україні ж має місце зловживання законом. Особливістю цього явища в Україні є те, що в ній надзвичайного поширення набуло зловживання законом з боку держави, її органів та посадових осіб. Зазначене стосується і зловживання державних органів і посадових осіб законодавством про кримінальну відповідальність, тобто Кримінальним кодексом України.

Органи кримінальної юстиції можуть використовувати кримінальний кодекс як інструмент розправи над тими, хто перешкоджає владі чинити свавілля або активно захищає свої права і свободи людини і громадянина.[2]

Щодо рівня правової культури і правового виховання носіїв прав людини і їх захисників цих прав може говорити такий красномовний факт: майже 95% від усіх звернень до Європейського суду з прав людини, щодо порушень прав людини в Україні, були визнані неприйнятими. І тут головною причиною можна назвати елементарне незнання положень Європейської конвенції з прав людини та основоположних свобод.[1]

Таким чином, на даний час актуальним є розроблення комплексної системи заходів щодо вказаних факторів на загальнодержавному рівні та визначення механізму їх реалізації.

Література:

1. Буткевич В. Фактори негативного впливу на ефективність реалізації прав людини в Україні // Право України. - 2009. - № 4.- С. 36 - 41.
2. Костенко О. Зловживання кримінальним законом: поняття і шляхи протидії // Право України. - 2005.- № 8.- С.72 - 75.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОРОЗУМІННЯ

Резнік Ярослав Анатолійович

студент юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Проблемі розуміння права завжди приділялось багато уваги. Спроби дати змістовну відповідь на питання “що таке право?” прослідковуються з глибокої давнини і не припиняються і досі.

Право – це надзвичайно складне соціальне явище, оскільки воно відображає ще більш складніші економічні, політичні і соціальні відносини. Напротязі всієї історії розвитку юридичної науки різні мислителі прагнули з’ясувати, що являє собою право, яка його природа і суть.

У Аристотеля право уособлює собою політичну справедливість і служить нормою політичних відносин між людьми. “Поняття справедливості, відмічає він, - пов’язане з уявленнями про державу, так як право, яке служить критерієм справедливості, є регулюючою нормою політичного спілкування”. Аристотель ділить право на природне і умовне (волевстановлене). Природне право – те, яке скрізь має однакове значення і не залежить від визнання чи невизнання його.

Великий вклад у розвиток поняття права внесли представники природної школи права – Г.Гроцій, Т.Гоббс, Д.Локк, Ш.Л.Монтеск’є. Г.Гроцій суттєвого значення надавав запропонованому ще Аристотелем поділу права на природне і волевстановлене. Природне право визначається ним як “припис здорового глузду”. Згідно цьому припису та чи інші дія – в залежності від її відповідності чи суперечності розумній природі людини – визнається або морально ганебною, або морально необхідною. Природне право, таким чином, виступає в якості основи і критерію для розрізнення належного (дозволеного) і неналежного (недозволеного) по самій своїй природі, а не в силу якогось волевстановленого припису (дозволу чи заборони).

Сучасні теорії права не мають єдиного розуміння сутності права. А натомість є набір окремих концепцій, напрямків в теорії права, серед яких можна виділити основні. Особливо широкого поширення в сучасній

політології і науці права отримали соціологічний, нормативістський, психологічний напрямки, а також теорія “природного права”.

Соціологічна концепція права. Право, яке розглядається не як застигла сукупність норм, а як діяльність фізичних і юридичних осіб – громадян, державних і суспільних організацій, які дотримуються, застосовують і виконують правові приписи, є предметом соціологічного вивчення, яке набуло широкого поширення в останні десятиліття. На цій основі виникло і праворозуміння, орієнтоване на право в дії. Соціологічний підхід до розуміння права можна виразити у формулі Г.В.Мальцева “Право – це насамперед саме суспільне життя”

Найбільш поширена у нашій країні нормативістська концепція праворозуміння (або позитивістська). Право – це система загальнообов’язкових, формально-визначених норм, які виражають і покликані забезпечувати свободу поведінки в її єдності з відповідальністю і відповідно до цього виступають в якості державно-владного критерію правомірної і неправомірної поведінки. Таке визначення права дає С.С.Алексєєв. У наведеному визначенні достатньо чітко виражене нормативне уявлення про право, яке має багатьох прибічників, насамперед серед практичних юристів, а також серед вчених – представників галузевих юридичних дисциплін. Прибічники нормативного підходу головними вважають правові норми – законодавство і інші акти, а ними і керується кожний юрист-практик у своїй повсякденній діяльності.

Психологічна теорія права, основоположником якої був російський правознавець Л.І.Петражицький. Право трактується головним чином як психологічна діяльність людини, її правові, “імперативно-атрибутивні” емоції, почуття оцінки, переживання. Емоції поділяються на: а) переживання позитивного права, встановленого державою; б) переживання інтуїтивного, особистого права. Людина відчуває себе зв’язаною домаганнями інших осіб, які очікують від неї виконання певних зобов’язань. Саме такі психологічні переживання визначають конкретні акти поведінки людини і виступають її дійсним, реальним правом.

Згідно теорії природного права, родоначальниками якої були Гроцій, Гоббс, Локк, Монтеск’є та ін., в суспільстві поряд з правовими нормами, встановленими державою, існує також природне право. Природне право належить людині від народження і включає в себе право на життя, особисту свободу, приватну власність, право бути щасливим. Ці права визнаються невід’ємними, і всяке посягання на них інших осіб, в тому числі і держави, є правопорушенням або взагалі злочином. Позитивне право встановлюється державою у формі законів та інших нормативно-правових актів. В основі цього лежать природні права людини. Закон визнається постільки, поскільки він відповідає, розвиває і конкретизує

природні права людини. Несправедливий закон не створює право – такий основоположний принцип даної теорії.

Література:

1. Машков А. Проблеми теорії держави і права. Основи: Курс лекцій – К.:К.І.С., 2008. – 470 с.
2. Котюк В.О. Теорія права: курс лекцій: Навч. посібник для юрид. фак. вузів. - К.: Вентурі, 1996. - 208с.
3. История политических и правовых учений. Учебник для вузов. Под общ. ред. В.С.Нерсесянца. - М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА М, 1998. -736с
4. Теория государства и права. Учебник для юридических вузов и факультетов. Под. ред. В.М.Корельского и В.П.Перевалова – М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА М, 1999. -570с.
5. Основы права: Учебн. пособие для средних специальных учебных заведений. - 2-е изд., перераб. и доп./ Под ред. В.В. Лазарева. - М: Юристь, 2001. - 448 с.

ПРАВА ЛЮДИНИ – ЯК ГАРАНТІЯ ЗМІЦНЕННЯ ЗАКОННОСТІ

Руснак Ілона Орестівна

*студентка навчально – консультаційний центр Одеська Національна
Юридична Академія в м. Чернівці*

В Україні захисту суб'єктивних прав людини і громадянина надається важливе значення. Згідно з діючою Конституцією України громадяни мають право на захист від посягань на життя і здоров'я, честь і гідність, на свободу і майно. Це право деталізується нормами галузевого законодавства: кримінального, адміністративного, цивільного та інших.

[2]

На початковому етапі існування людей – сформованих істот існувала свобода дій, яка обмежувалась діями сильніших. Об'єктивним було існування своєрідних попередників прав людини – інтересів. Початок формування прав людини можна віднести до моменту сформування людини розумної як такої, що могла усвідомити свої потреби. [3]

Співвідношення індивідуальних інтересів – це вже інше питання, і відповідь на нього: людина вільна робити все, щоб тільки це не було на шкоду іншим, не ущемлювало їх прав, подальше закріплення цього в такому принципі права як: дозволено все, що прямо не заборонено – невиникла раптово, а формувалась історично, пройшла багато етапів свого розвитку. Початком був час, коли люди жили у згоді з розумом, без будь –

кого над ними. Наслідок цього – формування того, що відоме нам під поняттям система природного права. Хоча, це в подальшому – з формуванням суспільно – державних та державно – суспільних утворень. При рівності між усіма, існування багатьох прав виявляється лишнім або, можна сказати, є більш формальним. Права як такі набувають актуального значення при існуванні нерівності – як врегульовуючий фактор і повинні носити погоджувальний характер. Стан, у якому людина перебуває від природи – це стан абсолютної свободи чинити що завгодно і як завгодно порядкувати своїм майном, не виходячи за межі дозволеного. Та хоча цей стан – стан свободи це все таки не стан уседозволеності дарма, що людина у ньому має необмежену свободу порядкувати своєю особою і власністю, все ж немає переступати грані. На вищезгаданому етапі владарює розум, який навчає усіх людей не зазіхати на життя, здоров'я, свободу, майно інших людей безпричинно. Але в силу людської природи є такі, що так не роблять і через це створюються правила, згідно з якими можна вдаватись до своєрідних заходів, щоб захищати свої інтереси від подібних людей. Тому відомі принципи: хто проливає кров людини, того кров буде пролита людиною; зловивши на гарячому злодія, що краде мою власність, я можу навіть убити його, та якщо злодій утік то, я мушу відмовитись від приватної помсти і вдатися до закону (цей принцип діяв при виникненні урядових інститутів, що і внесли корективи у нього). Боронячи свої власні інтереси, кожна людина є суддею у своїй власній справі, тобто повинна покладатись тільки на себе. Найбільш справедливою було б укладення договору – документа, який би закріпив свободи (інтереси), перетворивши їх у права, тобто права людини як юридичне поняття виникають при їх відповідальному оформленні. Важливою умовою є відповідність правилам, створеним розумом і утвердженим використанням – моралі, яка узагальнює і звичай, тобто права повинні закріплюватись юридично лише тоді, коли воно відповідають принципам гуманізму, рівності тощо. Категорія «мораль» є ширшою від категорії «право» , оскільки останнє похідне від першого. Юридичні права можна визначити так: людина має юридичне право, якщо вона може звернутися до закону, шукаючи захисту від посягання. [3]

Отже, процедуру юридичного закріплення прав та свобод можна представити у такому вигляді: Законодавець спочатку ретельно знайомиться з мораллю в широкому розумінні, потім відповідно до обсягу обмежень на які особи добровільно пішли, потім приступає до формування системи законодавчого закріплення прав людини. Тобто формування прав людини – це тривалий процес історичного характеру, а коли вони вже закріплені нормативно (гарантуються та охороняються) в певному суспільстві (державному) інституті, то вже з цього моменту можна вважати їх утворенні. Приладом документів такого масштабу є

Міжнародна декларація прав людини, Конвенція про права дитини, інші, а ООН можна розглядати з цієї позиції як інститут міжнародного значення. Отже права людини – це досягнення світової думки, і лише з моменту, коли вони юридично закріплені, їх можна вважати вродженими для дітей, які народжуються в уже існуючій правовій системі.

Література:

1. Конституція України. – К., 1996.
2. Основи держави і права/За ред. А.М. Колодія і А.Ю. Олійника. – К.: Либідь, 1997. – 208 с.
3. Загальна теорія держави і права / За ред. Академіка АПРН України, професора В.В.Копейчикова. – К.: Юрінком, 1997. – 320 с.

О.МАЛИНОВСЬКИЙ ПРО ВІДОБРАЖЕННЯ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИХ НОРМ У ПАМ'ЯТКАХ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Сворак Степан Дмитрович

доктор історичних наук, професор, начальник кафедри теорії та історії держави і права Прикарпатського юридичного інституту Львівського державного університету внутрішніх справ

Провідна концепція співвідношення прав і звичаїв базується на тому, що генеза та трансформація всіх суспільних інститутів включаючи державу і право - це об'єктивний процес суспільного розвитку у якому право є найбільш складним і важливим суспільним явищем. Тому, вивчення і дослідження як світової так і вітчизняної культури неможливе без аналізу основ державно-правових інститутів та звичаєвих засад їх становлення, еволюції та функціонування.

Інформацію про звичаєво-правові норми історики права, - наголошував О.Малиновський, - черпають із різноманітних пам'яток історичного життя народу в тому числі із пам'яток літератури, якими для українських істориків права є "Літопис", "Повчання Володимира Мономаха", "Слово о полку Ігоревім" і ін.

В історичних пам'ятках літописах, статутах, договорах, піснях, приказках, працях вчених збереглася інформація про те, якими саме звичаями керувалися люди від найдавніших часів і як відбувалися трансформація їх у закони, кодифікація або відживання та відступ в історію.

Аналізуючи історичні твори, та твори художньої літератури сучасної йому прози та поезії С.Х.Малиновський небезпідставно стверджував, що між правознавством і літературою взагалі і між художньою літературою

зокрема встановлений зв'язок: "Література єсть пам'ятник обычного права и при том иногда - пам'ятник единственний" [1,2]. Тому юрист, що вивчає звичаєве право обов'язково повинен звертатися до пам'яток літератури.

Юридична наука вивчає явища юридичного побуту, у той час коли белетристична література відображає різноманітні явища суспільного життя, в тому числі і юридичні його сторони. Тому література на думку вченого "містить багатий і цінний матеріал для вченого юриста" [2,1]. З цієї точки зору важливо прослідкувати генезу та трансформацію права російської та української белетристики у її історичному розвитку. Поряд з "Русскою правдою", договорами, грамотами, судебниками, уставами, регламентами, указами і іншими юридичними пам'ятками руського права, досліднику необхідно вивчати народні пісні, казки, балади, "Слово о полку Ігоровім", твори Фонвізіна, Пушкіна, Тургенєва, Гоголя, Достоевського, Толстого і ін. [3,562].

Аналізуючи питання звичаєвого права у творчості А.П. Чехова, професор О.Малиновський викриталізовує ідеал права для "русских людей" зображених у творах Чехова наголошуючи: "Поважайте закон юридичний, але не забувайте повелінь закону морального" [3,2].

У своїй доповіді, на засіданні Томського юридичного Товариства 30 жовтня 1904 р. О.Малиновський базується на тому, що критерієм рівня і ступеня культурного розвитку суспільства є становлення людини, як творця історії, відношення її до природи і взаємини між собою висловлює постулат про неприпустимість наруги над людською гідністю.

Розробляючи та аналізуючи проблеми кримінально-правової політики у сфері застосування покарання автор однозначно ставив запитання чи визнає і поважає суспільство, гідність кожної людини і в першу чергу засуджених, позбавлених прав. І тут же дає відповідь, що судовий вирок не може відібрати людської гідності, однак на практиці, наголошує дослідник, на кожному кроці людська гідність позбавленого прав, принижується. Однак, покарання, що принижують злочинця, вважає О.Малиновський, аж ніяк не сприяють виправленню і вихованню, а навпаки доводять до "огрубіння моралі", викликають взаємну жорстокість [1,27].

О.Малиновський виступає проти всіх жахів каторги, підкреслюючи, що каторжники це люди, яким не чужі кращі риси людської моралі. Репресивні заходи, котрі застосовувались тюремщиками різко розходяться з ідеалами тогочасного законодавства, яке у покаранні вбачало засіб до виправлення - наголошував О.Малиновський. Посилення тюремного режиму, винахідливість тюремних наглядачів для створення складних фізичних умов проживання, які б унеможливили втечі ув'язнених приводило, на думку О.Малиновського, до перетворення "арестанта в зверя, а тюрми в зверинец" [2,37],

Такі заходи, які не ініціюються державою, але і не контролюються та не забороняються державними тюремними інспекціями аж ніяк не сприяли демократизації кримінально-правової політики, гуманізації покарання, вихованню, перевихованню та виправленню злочинців. Справжні кроки у цій політиці, на думку дослідника, можуть зробити лише гуманні заходи в основу яких покладено визнання людської гідності засудженого.

Наближаючи кримінально-виконавче право до цивілізованих демократичних вимог, професор О.Малиновський радить запровадити у ранг кримінально-правової політики держави заходи спрямовані на покращення тюремних порядків, побудови храмів, шкіл та лікарень, забезпечення проживання сімей ув'язнених та виплату їм заробітної плати.

Професор О.Малиновський через призму аналізу художніх творів А.П. Чехова викристалізовує два із найважливіших принципи права головними з яких є повага до людської гідності і юридична рівність. Водночас він переконаний, що в сучасному йому російському суспільстві немає "поваги до людської гідності кожної людини, немає і юридичної рівності" [1,27].

Базуючись на нормах природного і звичаєвого права автор стверджує, що людина "створена за образом і подобою божою, повинна бути істотою вільною" [1,81]. Він визначає перелік демократичних прав і свобод особи, які є вінцем тривалих зусиль історії права цивілізованих націй, серед яких окремо виділяє недоторканність особи, недоторканність власності, житла, переписки, свободи пересування, спілкування, праці, совісті думки і слова.

Провівши глибинний аналіз ступенів та рівня дотримання державою і суспільством цих демократичних норм, О.Малиновський небезпідставно стверджує, що "російське суспільство не знає свободи і не поважає її, "русские люди свободы боятся и ненавидят ее как врага" [1,90].

Тому, завершуючи свою доповідь на засіданні Томського юридичного товариства 30 вересня 1904 року О.Малиновський сміливо заявив: "Свободы личности нет в русском обществе. Русские люди на каждом шагу встречают разнообразные стеснения, ограничения, запрещения: они привыкли к этому порядку и боятся всего". Роз'яснюючи свої висновки лектор на запитання - а що ж робити? Відверто сказав: "Дайте свободу особі, не бійтеся свободи, вона необхідна людині і без неї жити не можна" [1,90]. Тому третім ідеалом права вважає О.Малиновський є громадська свобода, яка створить простір для вияву творчості вільного людського духу.

Література:

1. Малиновський І. Вопросы права в сочинениях А.П. Чехова. - Томск 1904. -93 с.
2. Малиновський І. Университет в сочинениях А.П. Чехова. - Томск. - 1904. -25 с.
3. Малиновський О.О. - Юридична енциклопедія. - ТЗ. — К - М. - К.2001. - 820 с.

**ПОВНОВАЖЕННЯ СУДУ ЩОДО ВИЗНАННЯ МИРОВОЇ УГОДИ
НА СТАДІЇ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЗА
ЗАКОНОДАВСТВОМ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА**

Верба Ольга Богданівна

старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Львівського державного університету внутрішніх справ

Мирова угода в процесі примусового виконання існує як передбачена законом можливість сторін відмовитися від подальшого застосування процедури примусу і врегулювання спору самостійно. Особливістю цього інституту є відсутність спору між сторонами на момент укладення мирової угоди, оскільки він вже вирішений судом.

В Цивільному кодексі України [1] (далі – ЦК України) поняття мирової угоди та його визначення відсутні, на відміну від чинних цивільних кодексів держав романо-германської правової системи (наприклад, Франції, ФРН, Італії, Іспанії, Греції, Молдови, Польщі), які містять глави, присвячені цьому інституту.

Відповідно до польського права мирова угода (*ugoda*) – поіменований консенсуальний договір, метою якого є ліквідація спору і примирення сторін (регулюється ст.ст. 917 – 918 Цивільного Кодексу Республіки Польща [2] (далі – ЦК РП)). Дефініцію мирової угоди містить ст. 917 ЦК РП, відповідно до якої мирова угода є договором, у якому сторони домовляються про взаємні поступки у сфері існуючого між ними правовідношення з метою усунення сумнівів щодо зобов'язань, які випливають з цього правовідношення, або забезпечення їх виконання, або усунення спору, який вже виник чи може виникнути в майбутньому.

Особливим видом мирової угоди за законодавством Польщі є судова мирова угода (*ugoda sądowa*), врегульована приписами ЦПК РП [6]. Судова мирова угода – це процесуальна дія, вчинена у формі, передбаченій процесуальним правом, яке пов'язує з цією дією наслідок – виключення подальшого судового процесу щодо предмета спору [4]. Волевиявлення сторін щодо розпорядження матеріальними та процесуальними правами становлять в договорі, укладеному перед судом, єдиний правовий акт, проте кожен з них підлягає оцінці судом згідно з приписами тих галузей права, до сфери яких належать ці волевиявлення.

За цивільним процесуальним законодавством Польщі суд наділений повноваженнями перевіряти умови мирової угоди. Зокрема, суд перевіряє, чи предметом судової мирової угоди є цивільна справа, у якій можливе

звернення до суду за захистом, і окрім того, чи вона стосується тільки тих правовідносин, характер яких дозволяє врегулювати спір шляхом укладення судової мирової угоди (наприклад, предметом мирової угоди не можуть бути невідчужувані права). Суд перевіряє зміст мирової угоди, формулювання якої мають бути зрозумілими, чіткими, які не породжують сумнівів, уможливають примусове виконання її положень під час виконавчого провадження. Предмет судової мирової угоди не може виходити за межі диспозитивності сторін, наприклад, у випадку процесуальної співучасті на укладення судової мирової угоди необхідна згода усіх співучасників. Хоч суддя відповідно до ст. 10 ЦПК РП зобов'язаний на кожній стадії процесу спонукати сторін до мирного врегулювання спору, він може визнати недопустимим укладення судової мирової угоди, якщо її укладення не відповідає нормам права або засадам співжиття суспільства, або має намір обійти вимоги норм права (ст. 223 § 2 у зв. з ст. 203 § 4 ЦПК РП); якщо цього вимагає охорона навколишнього середовища, або охорона продукції належної якості (ст. 479¹³ § 2 ЦПК РП), в окремих трудових справах (ст. 469 ЦПК РП) та господарських (ст. 479¹³ § 2 ЦПК РП), справах соціального страхування (ст. 477¹² § 2 ЦПК РП), в справах про визнання умов типового договору незаконними (ст. 479³⁶ ЦПК РП).

За законодавством Польщі сторони можуть укласти мирову угоду щодо частини позовних вимог. В цій частині суд припиняє провадження, а щодо іншої – продовжує розглядати справу далі. Вважаємо доцільним закріпити у ст. 372 ЦПК України аналогічне положення: “Сторони в процесі примусового виконання можуть укласти і подати для визнання судові мирову угоду щодо частини предмета стягнення і про закінчення виконавчого провадження в цій частині. Щодо іншої частини предмета стягнення, відповідно, виконавче провадження продовжується.”

Відповідно до § 3 ст. 185, § 1 ст. 223 ЦПК РП істотні умови мирової угоди, укладеної перед судом, вносяться до протоколу судового засідання і скріплюються підписами сторін.

Інститут мирової угоди на стадії виконавчого провадження є вільним врегулюванням спору сторонами без застосування державного примусу. Мирова угода, укладена на цій стадії, є ефективним інститутом цивільного процесуального права, але лише за умови добросовісності контрагентів та якісного правового регулювання. В цьому контексті виникає запитання, чи можна вдатися до державного примусу, якщо одна з сторін добровільно мирову угоду не виконує?

Відповідь є позитивною. Проблема примусового виконання мирової угоди за законодавством Польщі вирішена так. З моменту укладення мирової угоди суд припиняє провадження (ст. 335 ЦПК РП [3]), тому що ухвалення судового рішення стає зайвим з огляду на факт полюбовного

врегулювання спору сторонами. Сторона може ухилитися від наслідків судової мирової угоди аж до моменту набрання чинності постановою суду про припинення провадження, долучивши до матеріалів справи відповідну заяву (волевиявлення) з наведенням причин, які обґрунтовують відкликання волевиявлення щодо укладення мирової угоди. Коли постанова про припинення провадження у справі набрала чинності, сторона має можливість ініціювати відкриття провадження щодо позбавлення властивості виконуваності судової мирової угоди (як акта, що підлягає виконанню), оспорюючи її дійсність (позов боржника проти примусового виконання рішення (oprozysujne powództwo)).

Після набрання постановою про припинення провадження у справі законної сили судова мирова угода стає актом, що підлягає обов'язковому виконанню (tytuł egzekucyjny), який після надання йому судом забезпечення виконуваності (klauzula wykonalności) дає можливість відкриття виконавчого провадження. Але суд не надає мировій угоді забезпечення виконуваності (klauzula wykonalności), якщо її умови викладені так, що судовий виконавець не зможе їх примусово виконати.

Як зазначає А. Осінський [5], згідно з § 1 ст. 777 ЦПК РП судова мирова угода є виконавчим документом. Це означає, що для вчинення виконавчих дій проти боржника вистачає надання судом такій угоді забезпечення виконуваності (klauzula wykonalności) без розгляду справи по суті. Таке спрощення процедури в судовій практиці значно пришвидшує реальне поновлення прав стягувача.

Судова мирова угода в польській правовій доктрині не прирівнюється до судового рішення, яке має преюдиційне значення, оскільки справа не розглядалася судом по суті. Це означає, що у справі, яка була завершена судовою мировою угодою, можливе подання тотожного позову. У випадку відкриття нового провадження у справі, яка була завершена судовою мировою угодою, сторона може подати заперечення, що справа вже вирішена; це заперечення вважається запереченням щодо істотних обставин справи (zarzut merytoryczny), яке означає, що у випадку його обґрунтованості суд відмовляє у відкритті провадження (oddali powództwo) [4].

Узагальнюючи вищевикладене, не можемо не наголосити на принциповості гарантування на законодавчому рівні права сторін укласти мирову угоду вже після розгляду справи по суті судом на стадії виконання рішення суду.

Суд виконує функції органу, який своїм компетентним рішенням вводить в силу документ, який має правову природу договору сторін. Визнаючи мирову угоду ухвалою, суд надає їй властивість обов'язковості, а постановляючи ухвалу про видачу виконавчого листа для примусового

виконання мирової угоди, не виконаної добровільно, – додаткові гарантії виконання мирової угоди.

Підсумовуючи, можна сказати, що проблеми, пов'язані з добровільним невиконанням мирових угод, укладених на стадії виконавчого провадження, слід вирішувати через створення якісних законодавчих положень, при розробці яких провідну роль мають відігравати інтереси сторін.

Джерела:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 40-44. – ст. 356.
2. Kodeks cywilny. Ustawa z 23.04.1964 r. // Dz. U. Nr. 16, poz. 93 ze zm.
3. Kodeks postępowania cywilnego. – Wydanie XXI. – Bielsko-Biała: “Wydawnictwo Park Spółka z o. o.”, 2007. – 808 s.
4. Marszałkowska-Krześ E. Ugoda Sądowa // Mała Encyklopedia Prawa / Redaktor prof. dr hab. Urszula Kalina-Prasznic. – Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, 2005. –С. 624 – 625.
5. Osiński A. Ugoda sądowa // <http://www.warszawianka.waw.pl/?23,1,894>.
6. <http://pl.wikipedia.org/wiki/Ugoda>.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАКОНОМ

Піцик Христина Зіновіївна

аспірант, асистент кафедри цивільного права юридичного інституту Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника

Виникнення права власності та розвиток шлюбно-сімейних відносин зумовили потребу відповіді на питання щодо долі майна, яке залишається після смерті людини. Можливість визначити долю майна після смерті і передати його в спадщину – є однією із найважливіших гарантій стабільності відносин приватної власності. Значення спадкування полягає насамперед у тому, що кожному членові суспільства гарантується, що доля надбаних ним за життя матеріальних благ буде визначена ним особисто: або вони перейдуть до найближчих йому осіб, або за його волею стануть надбанням всього суспільства.

Спадкування виступає як похідна інституція від права власності. К. Маркс у свій час писав: якби діти були забезпечені після смерті своїх батьків, то батьки б не турбувалися про те, щоб залишити їм засоби для життя, але поки цього немає, скасування спадкового права привело б до труднощів [8, с.594].

Спадкування за законом має місце тоді, коли воно не змінене заповітом, тобто спадкодавець у заповідальному розпорядженні не призначив спадкоємців особисто. У цьому випадку спадкове майно розподіляється між особами, які названі у числі спадкоємців у відповідних статтях Цивільного кодексу України. Такі особи називаються законними спадкоємцями або колом спадкоємців за законом [6, с.145]. Як стверджує С.Я.Фурса, складання заповіту немає смислу, якщо спадкодавця влаштовує спадкування за законом, а саме:

- коло осіб, які будуть спадкувати його майно за законом;
- величини часток спадщини, які їм належить за законом [5, с.20].

Питання щодо того, якими критеріями має керуватися законодавець, визначаючи коло спадкоємців за законом, одне із найбільш спірних у цивілістичній літературі. Так, Г.Ф.Шершеневич, визначаючи дві засади спадкування за законом – сімейні і родинні, вважав, що пріоритет необхідно надавати сімейним засадам, оскільки фізіологічний зв'язок не завжди збігається із зв'язком духовним. Ще окремі дореволюційні російські цивілісти висловлювалися про доцільність обмеження кола спадкоємців при спадкуванні за родовими ознаками. Так, М.Я.Пергамент зазначав необхідність встановлення певної межі, за якою родичі вже не будуть братися до уваги, а спадщина переходитиме до держави, міста, громади, установи чи фонду, який має соціально, освітянську чи філантропічну мету, тобто в тому чи іншому вигляді переходить суспільству, країні, народу [9, с.6]. Безмежність розширення кола спадкоємців за законом може призвести до того, що спадщину отримають особи, які навіть гадки не мали про існування спадкодавця, яких А.А.Бугаєвський свого часу іронічно називав “спадкоємцями, які сміються” [2, с.28]. Сміються, мабуть, над законодавцем, який дозволяє їм стати власником майна осіб, про яких вони, інколи, навіть не чули.

У чинному законодавстві України встановлено п'ять черг спадкоємців за законом. До них законодавець відносить: дітей спадкодавця, подружжя, яке його пережило, батьків, братів та сестер, бабу, діда, дядька, тітку, членів сім'ї спадкодавця, родичів до шостого ступеня споріднення та утриманців спадкодавця.

При визначенні осіб, які належать до дітей подружжя, батьків, а також дитини померлого, яка народилася вже після його смерті, слід керуватися нормами сімейного законодавства. Законодавець вживає термін “дитина” як факт походження особи від певних батьків і наявність між ними споріднення першого ступеня. Формулу законодавця, яка визначає спадкоємця як “особу, яка була зачата за життя спадкодавця і народжена живою після відкриття спадщини”, М.Ю.Барщевський вважає не зовсім вдалою, оскільки дитина спадкодавця не може бути зачата не за його життя [1, с.9]. На це твердження Є.І.Фурса зазначає, що така позиція

не враховує сучасного рівня науки, зокрема, генетики, і в свою чергу пропонує чітко регламентувати поняття біологічних батьків у законодавстві і в спадковому праві зокрема.

Сьогодні набуває особливої актуальності питання щодо встановлення батьківства і материнства при штучному походженні дитини. З часом випадки народження дітей за таких обставин не будуть поодинокими і тому виникає запитання: чи тотожні поняття “ біологічна дитина ” і “ спадкоємець ”?

До дітей спадкодавця прирівнюються і усиновлені діти, які спадкують саме після свого усиновителя і вже не вважаються спадкоємцями за законом рідних батьків. Однак, окремі фахівці вважають, що усиновлені ні за яких обставин не стають спадкоємцями своїх братів і сестер, діда та баби з боку усиновителя [7, с.14]. Спірною є думка, що не виникає ніяких прав та обов'язків між усиновленими та іншими дітьми усиновителя тому дитина усиновителя і усиновлена дитина не перебувають у правових відносинах брата або сестри [12, с.165-166].

Проблемним питанням в галузі спадкування за законом визнається також можливість спадкування між фактичним, а не юридично зареєстрованим подружжям. Згідно з законодавством України подружжя визнається спадкоємцем за законом лише у тих випадках, коли воно перебувало у зареєстрованому шлюбі з померлою особою. Однак, на стадії розробки нового Сімейного кодексу України, оцінюючи ознаки сім'ї, які пропонувалися в проекті - спільне проживання, спільний побут, наявність взаємних прав та обов'язків, З.В.Ромовська підкреслювала, що таке розуміння сім'ї припинить “ законодавче лукавство, відповідно до якого не визнається сім'єю ”, так звана “ фактична сім'я ” [11, с.64]. Оскільки законодавець став на шлях поваги до прав фактичного подружжя і в сімейному праві практично урівняв фактичне подружжя в майнових правах з подружжям зареєстрованим, то доцільно внести відповідні зміни до норм цивільного права, а саме – визнати спадкові права не лише за зареєстрованим подружжям, а й за подружжям незареєстрованим.

У Цивільному кодексі України значно розширене коло спадкоємців за законом, причому цей термін поширюється на осіб не лише за ознакою родинних чи сімейних зв'язків, а й за ознакою членства у сім'ї. Однак, чинне законодавство не містить визначення поняття “ член сім'ї ”. Офіційне тлумачення цього поняття спробував дати Конституційний Суд України, у рішенні якого від 3 червня 1999 року зазначено, що природа сімейних правовідносин визначається кровними (родинними) зв'язками або шлюбними відносинами; спільним постійним проживанням; веденням спільного господарства [10].

Варто зазначити, що введення в п'яту чергу спадкування за законом родичів шостого ступеня споріднення практично позбавляє державу так

званої відумерлої (вимороченої) спадщини. Якщо перехід вимороченої спадщини до держави є несправедливим, то чи доцільною є пропозиція, за якою цю саму спадщину замість держави отримуватимуть далекі родичі. І як вже було слушно зазначено, ці далекі родичі й самі не розраховували отримати щось із цієї спадщини [4, с.575].

Зокрема, В.В.Васильченко зазначає, що проблеми цивільно-правового регулювання набуття державою відумерлої спадщини потребують подальших наукових розвідок [3, с.60].

До числа спірних питань спадкового права традиційно відносять поняття “ утриманець ”, але оскільки спадкодавець за життя турбувався про ту чи іншу особу, то позбавлення її засобів існування після смерті спадкодавця означає спотворення волі спадкодавця.

Підсумовуючи все вище зазначене, робимо висновок про те, що з прийняттям нового Цивільного кодексу України у спадковому праві з'явилися новели, які потребують єдиного розуміння, тлумачення і застосування. Серед них особливе місце займають проблеми, що стосуються спадкування за законом в Україні.

Література:

1. Барщевский М.Ю. Если открылось наследство. – М.: Юрид. лит., 1989. – 182 с.
2. Бугаевский А.А. Советское наследственное право. – Одесса, 1926. – 122 с.
3. Васильченко В.В. Участь публічно-правових утворень у відносинах з приводу набуття відумерлої спадщини // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2004. - №5. – с.46-60.
4. Гражданское право. Учебник. Часть III / Под ред.А.П.Сергеева, Ю.К.Толстого. – М.: ПРОСПЕКТ, 1998. – 592 с.
5. Драгневич Е.В. Наследование: по закону и по завещанию. – К.: Издатель Фурса С.Я., 2007. – 60 с.
6. Заїка Ю.О. Спадкове право в Україні: становлення і розвиток: Монографія. 2-ге вид. – К.: КНТ, 2007. – 288 с.
7. Крылова З. Наследники по закону // Сов. юстиция. – 1965. - №23. – с. 14-15.
8. Маркс К. Доклад Генерального Совета о праве наследования. – Соч., Изд.– 2-е, 1969. – Т.16. – с. 592-594.
9. Пергамент М.Я. “ Предьлы наслъдования ” гражданском правъ. – С. – Петербург, Сенатская Типография. 1906. – 22 с.
10. Рішення Конституційного Суду від 3 червня 1999р. №5-рп / 99 щодо офіційного тлумачення положень п. 6 статті 12 Закону України “ Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей ”, ч. 4,5 ст.22 Закону України “ Про міліцію ” та ч. 6 ст.22 Закону України “

Про пожежну безпеку ” (справа про офіційне тлумачення терміна “ член сім’ї ”) // Конституційний Суд України : правові засади, рішення, висновки та ухвали / За ред. І.А.Тимченко.– К., 1999. – 386 с.

11. Ромовська З. Сімейний кодекс: погляд в майбутнє // Право України.– 2001.– №2. – с. 58-66.

12. Співак В.М., Гопанчук В.С. Законодавство України про шлюб та сім’ю. – К.: Наук.думка. – 1998. – 240 с.

КРИТЕРІЇ ВІДМЕЖУВАННЯ СІМЕЙНИХ ЗОБОВ’ЯЗАНЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Хараджа Наталя Вікторівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарського, цивільного та трудового права Маріупольського державного гуманітарного університету

Прийняття Сімейного кодексу України та детальний аналіз діючого сімейного законодавства України дає змогу стверджувати про появу нового різновиду зобов’язальних відносин – сімейні зобов’язання. Причому їх наявність аргументована не тільки змістом цих відносин, але й розповсюдження досить нової до сімейного права підстави їхнього виникнення - сімейних договорів, які вже мають свої певні риси та спеціальне нормативне забезпечення. Однак, не зважаючи на таке досить впевнене поступове входження в систему зобов’язальних відносин в Україні, сімейні зобов’язання ще потребують свого доопрацювання, систематизації та нормативного забезпечення. І це стосується як всіх сімейно-правових зобов’язань, в цілому, так і сімейних договорів, як вагової складової їхніх різновидів.

Надана сучасним СК України можливість регулювання сімейних відносин за допомогою договорів, що укладаються членами сім’ї, повністю відповідає природі цих відносин. Деякі відносини, що складаються в сім’ї, у тому числі і на підставі договорів, будуються за схемою: «уповноважена особа - зобов’язана особа», де кожен учасник строго визначений. Для належного регулювання цих відносин і правозастосовчої практики необхідно досліджувати характер відносин, що складаються таким чином, і виявити їх правову природу. Особливо актуальне це в світлі передбаченої СК України можливості застосування до регулювання особистих немайнових і майнових відносин між членами сім’ї положень цивільного законодавства, якщо це не суперечить змісту сімейних відносин. Результатним для подібного дослідження стало визнання за позначеними правовідносинами зобов’язального характеру.

Це, у свою чергу, послужило підставою спроби побудови загальних положень теорії інституту сучасного українського сімейного права – зобов'язального права і систематизації договірних зобов'язань.

Наявність у сімейних відносин особливого змісту не береться під сумнів ні в науці, ні в законодавчій практиці. Питання визначення їх змісту тісно пов'язано з визначенням місця сімейного права в українській системі права, його галузевій самостійності. Крім виділення власного предмету і методу правового регулювання, особливість якого полягає в регулюванні приватних за змістом відносин переважно імперативними методами, а також у поєднанні з методом ситуаційного регулювання, не слід виключати з числа критерійних основ принципи правового регулювання і інтерес, що лежать в основі регульованих відносин. Принципи сімейного права, а також правові інтереси членів сім'ї відображають зміст сімейних відносин, який полягає у всемірній охороні сім'ї, збереженні і зміцненні сімейних зв'язків з метою забезпечення виконання сім'єю її основних соціальних функцій. Зобов'язальний характер сімейних відносин не позбавляє їх галузевої суті.

У підсумку, враховуючи зазначені особливості сімейних зобов'язань можна надати наступне їхнє визначення – це правовідношення, врегульоване нормами сімейного законодавства, в якому певний учасник сімейних відносин (зобов'язана особа) зобов'язаний зробити на користь вказаного в законі іншого учасника сімейних відносин (уповноваженої особи) у встановлених законом випадках певну дію (майнового або немайнового характеру) або утриматися від здійснення такої дії, а уповноважена особа має право вимагати від зобов'язаної особи виконання цього обов'язку.

**ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА
У СУЧАСНІЙ ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ СУСПІЛЬСТВА**

Багрій Ірина Петрівна

*викладач кафедри обліку та аудиту фінансово-господарської діяльності
Тернопільської філії Європейського університету*

На сьогоднішній час наша держава намагається створити сприятливе середовище для розвитку та функціонування ринкової економіки.

Але не дивлячись на те, що Україна взяла курс та розвивається у рамках ринкової економіки, їй недостатньо досвіду правового регулювання господарської діяльності на ринкових принципах.

Основою господарської діяльності є господарське законодавство, тобто система нормативно-правових актів, які визначають та регулюють різноманітні аспекти господарської діяльності, а також визначають повноваження суб'єктів господарювання [3.с.32].

Сучасним господарським законодавством нашої держави невдоволені не тільки вітчизняні суб'єкти господарювання, але й іноземні. Це пояснюється тим, що вони реалізуючи свої господарські функції не можуть розраховувати на цілком безпечні та стабільні умови праці. Оскільки, попри безліч поточних проблем у сфері господарювання, основною проблемою усе ж таки залишається недосконале господарське законодавство України. Наведена проблема є наболілою сьогодні.

Щодо ряду проблем, які характерні для господарського законодавства, то основні уже давно визначені, а найперші з них це:

- значна розгалуженість і наявність великої кількості нормативних актів;
- перевага у господарському законодавстві комплексних нормативних актів;
- наявність в господарському законодавстві великої кількості нормативних актів обмеженої сфери дії;
- наявність у господарському законодавстві дореформених нормативних актів;
- притаманність господарському законодавству нормативних актів СРСР [3.с.34].
- відсутність чіткої регламентації процесу розробки, узгодження, експертизи та внесення на розгляд до відповідних органів проектів законів та підзаконних нормативно-правових актів;
- проблема співвідношення господарського і цивільного

законодавства;

- наявність застарілих положень у господарському законодавстві;
- корумпованість судової системи [4];
- недосконалість процесуального права.

Це далеко не усі проблеми, що притаманні для законодавства у сфері господарювання. Суттєвими є також і суб'єктивні чинники, що проявляються у:

- неадекватному регулюванні;
- невмінні, а то й небажанні дотримуватися юридичної техніки, яка застосовується з метою уникнення нових колізій;
- низька правосвідомість учасників господарських відносин;
- тривалі дискусії науковців щодо деяких аспектів функціонування господарського законодавства України, що призводить до "гальмування" законодавчого процесу.

Великою проблемою для господарського законодавства України є пасивність самих суб'єктів господарювання. Вони не виражають свого ставлення до сьогоденної проблемної ситуації, що притаманна галузям права, зокрема, господарському праву, чітко не висловлюють своїх бачень щодо покращення правового регулювання процесу господарювання в Україні. Одразу виникає питання: «Чому така ситуація склалася в нашій державі»? Можливо це вигідно комусь, або це – просто малорозвинута правова свідомість суспільства.

Здорова, розвинута правосвідомість членів суспільства, зокрема суб'єктів господарювання, є важливим аспектом для вдосконалення законодавства, адже такі особи є первинними суб'єктами господарського процесу і ніхто краще за них не знає, як зробити господарську систему ефективним елементом соціально-економічного розвитку держави і суспільства.

Такі суб'єкти повинні розуміти, що є правомірним і неправомірним. Господарюючі суб'єкти повинні усвідомити, що свою правову свідомість, правову культуру, правову ідеологію, необхідно вдосконалювати, розвивати.

При врахуванні їхніх побажань та практичних навиків у поєднанні з високоякісною роботою державних органів влади при розробці та втіленні у життя законодавчих актів сфери господарювання, можна досягти неабиякого позитивного результату.

Діапазон розвитку та вдосконалення економіко-правової моделі, в якій можливе повне забезпечення прав суб'єктів господарювання, є досить широким. Головне полягає у тому, щоб опрацювати досвід зарубіжних країн, використовувати свій з урахуванням умов України трансформувати його в її правову систему. Сприяти захисту і створенню суб'єктів

господарювання і забезпечувати їх права. Суб'єкти підприємництва повинні бути впевнені, що вони в повній мірі застраховані і захищені від некомпетентності законотворчих органів та неякісного правового регулювання. Підприємці повинні відчувати, що вони потрібні державі, а також відчувати її фундаментальну надійну підтримку, оскільки вони будують та розвивають її економіку.

Література:

1. Господарський кодекс України від 01.01.2004 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003.-№18. – Ст.144.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003.-№ 40-44. – Ст. 356.
3. Вінник О.М. Господарське право.- К.: Атіка, 2004.-624 с.
4. Мамутов В.К. Рейдерство в законі // Зеркало недели. – 2008. - № 38. – 28 с.

КОРПОРАЦІЯ В АНГЛОСАКСОНСЬКІЙ ТА КОНТИНЕНТАЛЬНІЙ ПРАВОВИХ СИСТЕМАХ

Батрин Станіслав Віталійович

аспірант Інституту держави і права ім. В. Корецького

Проблематика феномену корпорації дедалі частіше висвітлюється у роботах українських дослідників (Я. Шевченко, І. Спасібо – Фатєєва, В. Кравчук, С. Теньков, В. Васильєва, С. Кравченко, В. Щербина, О. Кібенко, О. Вінник та інші).

Проте наразі невиправдано стверджувати про високий ступінь уніфікації уявлень про корпорацію. З іншого боку: а чи подібний стан речей є можливим у межах різних правопорядків? До прикладу, у США корпорацію термінологічно розуміють як синонім юридичній особі (корпорація є юридичною особою [1, с. 22]). Тільки з огляду на це можна пояснити визначення корпорації як штучного утворення, яке не піддається баченню, осягненню та існує тільки з точки зору закону (рішення у справі *The Trustees of Dartmouth College v. Woodward*, прийняте головою Верховного суду США, Д. Маршалом) [2, с. 78]. Безумовно, в даному прикладі, який покладений в основу розвитку права країн англосаксонської правової сім'ї, йдеться про ототожнення корпорації та юридичної особи. Про це свідчать і конкретні приклади: у праві США корпорації поділяються на підприємницькі, непідприємницькі та різного роду урядові корпорації [3, с. 192]. Це ніщо інше як аналогія класифікації юридичних осіб у континентальній системі права, де останні поділяються

на публічні та приватні. Серед приватних розрізняють підприємницькі та непідприємницькі (комерційні та некомерційні).

Зовсім по - іншому ситуація відображена у законодавстві більшості країн Європи, де корпорацію розглядають не як тотожність юридичній особі, а як певну організаційно – правову форму останньої. Цей підхід запозичується з римського права та знаходить неоднакове практичне втілення у законодавстві європейських держав. Зважаючи на відмінності у різних правопорядках як корпорацію беззаперечно розглядають акціонерне товариство, іноді – через конструкції товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю.

Але на противагу сьогоденню, слід згадати, що і в країнах континентальної Європи, довгий час не спостерігалось ясності щодо поняття корпорації. Доказом цьому може слугувати заява Іннокентія IV (1245 р.), зроблена в період Середньовіччя, відповідно до якої корпорація існує лише в людській уяві, що це фікція, вигадана розумом. Не торкаючись проблематики фікції, підкреслимо тільки, що в даному випадку йшлося про корпорацію у розумінні юридичної особи, а не як конкретної форми господарювання. Цілком доречно наголошує відносно цієї ситуації С. Братусь, описуючи ці дії саме як „найбільш ранню спробу теоретичного роз'яснення природи юридичної особи” [4, с. 72]. Загалом, можна констатувати, що європейське право розвивалося на основі континентальної системи, а потім вже взяло на озброєння елементи англосаксонської моделі. Проте правова система країн ЄС залишається переважно континентальною [5, с. 1 X].

Таким чином, термін „корпорація” у різних правових системах використовується як синонімом терміну „юридична особа” (це дві різні назви одного й того ж явища), або ж як окрема організаційна форма господарської діяльності, що наділена відмітними ознаками. Для правової системи країн континентальної Європи притаманним є трактування корпорації як господарського товариства (торгового товариства, компанії), у США корпорація ототожнюється з юридичною особою.

Сьогодні, в сенсі вдосконалення нормативного матеріалу, який спрямований на регулювання корпоративних правовідносин, щонайменше два завдання потребують нагального відтворення в законі: а) зрозумілого та практично застосовного співвідношення між корпорацією та юридичною особою (якщо корпорація та юридична особа – це одне і те саме, тоді керуватися принципом „другий – зайвий”); б) у разі втілення моделі відповідно до якої корпорація є організаційно-правовою формою юридичної особи – однозначно відокремити корпорацію від інших форм господарювання. Цим самим, можна буде провести ідентифікацію корпоративних відносин.

Оптимальним вибором для українського законодавця, вважаємо, було б проведення класифікації юридичних осіб з тим, щоб серед останніх виділити корпорації (акціонерне товариство, товариство з обмеженою та додатковою відповідальністю), як господарські товариства підприємницького типу.

Література:

1. Сыродоева О.Н. Акционерное право США и России (сравнительный анализ). - М.: Издательство «Спарк», 1996. - 112 с.
2. Канторович Я.А. Основные идеи гражданского права / С предисл. А. Малицкого. - Харьков: Юрид. изд-во НКЮ УССР, 1928. - 310 с.
3. Зенин И.А. Гражданское и торговое право капиталистических стран: Учебное пособие. - М.: Изд-во МГУ, 1992. - 192 с.
4. С.Н. Братусь. Юридические лица в советском гражданском праве (понятие, виды, государственные юридические лица) / Ученые труды. Выпуск XII. Юридическое издательство министерства юстиции СССР Москва. – 1997. – 363с.
5. Корпоративная реформа и гармонизация корпоративного законодательства России и ЕС / А. Астапович, О. Бестужева, Д. Вайнштейн, М. Гутброд, В. Дезер, К. Лёвушкина, В. Пыльцов. – 2-е изд., испр. – М. – Волтерс Клувер, 2007. – 168 с.

НАРУШЕНИЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА О ПРОИЗВОДСТВЕ И ТОРГОВЛЕ ЛЕКАРСТВЕННЫМИ СРЕДСТВАМИ КАК ОСНОВАНИЕ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

Дагли Евгений Константинович

ОКУ «Магистр» специальности «Правоведение» Мариупольского государственного гуманитарного университета

В сфере производства лекарственных средств и торговли ими особую важность имеют вопросы ответственности, учитывая непосредственное влияние ее результатов на здоровье человека. В настоящее время положения об ответственности в этой сфере закреплены общими нормами хозяйственного, административного, уголовного, гражданского, налогового и иного законодательства. Анализ вышеуказанных норм свидетельствует о том, что многие вопросы юридической ответственности в рассматриваемой сфере определены поверхностно. Такое состояние законодательства является одним из факторов, влияющих на количество правонарушений в процессе производства лекарственных средств и торговли ими, где в последнее

время наблюдается тенденция роста.

В общих чертах правовые основания применения юридической ответственности относительно производства лекарственных средств и торговли ими определены в Основах законодательства Украины об охране здоровья, в частности согласно ст. 80 Основ лица, виновные в нарушении законодательства об охране здоровья несут административную, гражданско-правовую или уголовную ответственность в соответствии с законодательством. Специальные нормы, содержащиеся в Законе о лекарственных средствах, фактически повторяют общие положения Основ, поскольку согласно ст. 27 также определено, что лица, виновные в нарушении законодательства о лекарственных средствах несут дисциплинарную, административную, гражданско-правовую, уголовную ответственность в соответствии с законодательством.

Таким образом, в вышеуказанных законах названы только виды ответственности и отсутствует перечень конкретных правонарушений, за которые указанные виды могут применяться.

Такое состояние как действующего, так и перспективного законодательства об ответственности за нарушения в процессе производства лекарственных средств и торговли ими указывает на необходимость дальнейших разработок этих вопросов.

Рассмотренный перечень нарушений законодательства о производстве лекарственных средств и торговли ими не является исчерпывающим и может уточняться субъектами хозяйствования, осуществляющими эту деятельность, в договорах.

Таким образом, анализ законодательства о производстве лекарственных средств и торговле ими, практики его применения, а также научной литературы позволяет сделать следующие выводы:

1. В сфере производства и торговли лекарственными средствами субъектами хозяйствования допускаются специальные нарушения, касающиеся правил осуществления рассматриваемых видов деятельности. Этим нарушениям характерны такие квалифицирующие признаки правонарушения как объект, объективная сторона, субъект и субъективная сторона, имеющие соответствующую специфику.

2. Отсутствие в законодательстве таких признаков исключает возможность применения ответственности к субъектам хозяйствования за такие противоправные действия, что требует соответствующего закрепления в нормах права.

3. Основными направлениями совершенствования законодательства о применении ответственности за нарушения законодательства о производстве лекарственных средств и торговли ими могут быть:

выделение специальной группы нарушений с систематизацией их по объекту посягательства, субъектному составу, к которым можно отнести:

фальсифікацію лікарських засобів, виробництво недоброякісних лікарських засобів і торгівля ними, порушення правил утилізації і знищення неякісних лікарських засобів, порушення порядку здійснення виробництва і торгівлі лікарськими засобами, невиконання розпоряджень органів контролю якості лікарських засобів в сфері їх виробництва і торгівлі;

уточнення елементів вищезазначених правопорушень з чітким визначенням об'єкта, суб'єкта, об'єктивної і суб'єктивної сторони кожного з таких порушень;

закріплення поняття «фальсифікація лікарських засобів», під якою необхідно розуміти протиправні умислені дії суб'єктів - виробників підроблених лікарських засобів або суб'єктів в сфері торгівлі, допускаючих неправильну маркування лікарських засобів, стосовно їх ідентичності і/або назви виробника з метою введення в заблудження споживача.

Основні положення про спеціальні порушення в сфері виробництва лікарських засобів і торгівлі ними вимагають закріплення в окремому розділі проекту Закону України «Про фармацевтичну діяльність», що сприятиме вирішенню питання про боротьбу з фальсифікованими лікарськими засобами і забезпеченню господарської дисципліни в розглянутій діяльності.

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ВИМОГ КІОТСЬКОГО ПРОТОКОЛУ У ВУГІЛЬНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Ілларіонов Олександр Юрійович

молодший науковий співробітник Інституту економіко-правових досліджень НАН України, м. Донецьк

4 лютого 2004 р. Законом України «Про ратифікацію Кіотського протоколу до Рамкової Конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату» № 1430-IV [1] було ратифіковано відповідний Протокол. З цієї дати мав би розпочатись новий етап у безпечному господарюванні у вугільній промисловості відповідно до загальноприйнятих світових принципів. Скорочення виробництва в Україні початку 90-х надало додаткові шанси щодо використання квот для залучення додаткових коштів на модернізацію виробництва шляхом впровадження екологічно безпечніших технологій, в тому числі щодо утилізації газу (метану) на вугільних родовищах, зменшення викидів шкідливих речовин у атмосферне повітря.

Вже можна сьогодні констатувати, що Україна не скористалась своїм унікальним становищем, адже квота на викиди шкідливих газів для України була встановлена на рівні 1990 р. – піку господарської активності вітчизняної промисловості. Не останню в цьому роль відіграла відсутність ефективного правового забезпечення імплементації норм Протоколу у вітчизняне законодавства з метою стимулювання (а іноді і примусу) суб'єктів господарювання до впровадження відповідних «зелених» технологій.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2005 р. № 346-р [2] було затверджено Національний план заходів з реалізації положень Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату, який виявився неефективним. Однак, перегляд Національного плану відбувся лише через 3 роки [3]. По суті, він був затверджений у новій редакції.

На реалізацію вищезазначених нормативно-правових актів було прийнято Порядок розгляду, схвалення та реалізації проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій у період дії зобов'язань сторонами Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату [4], тим самим було створено правовий механізм спрямування коштів до реалізації проектів в рамках Кіотського протоколу. Порядок є загальним для всіх галузей вітчизняної економіки.

Основним галузевим нормативно-правовим актом, який визначає особливості впровадження Національного плану заходів з реалізації положень Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату у вугільній галузі є Концепція реалізації положень Кіотського протоколу на шахтах Міністерства вугільної промисловості України, затверджена наказом Міністерства вугільної промисловості України «Про Концепцію реалізації положень Кіотського протоколу на шахтах Міністерства вугільної промисловості України» від 3 вересня 2007 р. № 349 [5].

В концепції знайшли своє відображення проблеми, які необхідно вирішити (постановочні завдання), причини виникнення проблем та обґрунтування необхідності їх розв'язання, завдання, які необхідно вирішувати. Серед завдань окремо виділено зменшення рівня аварійності та травматизму, зменшення енергозалежності вугільних підприємств; збільшення продуктивності праці та зниження собівартості вугілля; збільшення видобутку вугілля; створення ефективної системи видобутку, дегазації та використання метану вугільних родовищ; розроблення та впровадження сучасної технології видобуту шахтного метану; проведення модернізації та реконструкції вакуум-насосних станцій та дегазаційних трубопроводів; початок широкомасштабного буріння дегазаційних підземних свердловин та свердловин з поверхні; залучення додаткових

інвестицій за рахунок використання гнучких механізмів Кіотського протоколу Рамкової конвенції ООН зі зміни клімату; впровадження новітніх технологій виробітку тепла при спалюванні шахтного метану для обігрівання технологічного комплексу та АПК шахт, а також інших споживачів; здійснення будівництва та оснащення когенераційних установок на шахтному метані; забезпечення використання метану вугільних родовищ в якості технологічної сировини у промисловості; проведення робіт з гасіння породних відвалів з метою зниження негативного впливу продуктів горіння на довкілля; впровадження сучасних технологій збагачення породних відвалів з метою отримання товарного твердого палива та багато інших. В цілому, ці завдання співпадають із завданнями, закладеними у Концепції реформування вугільної галузі [6].

До того ж, втіленню у життя положень Кіотського протоколу буде сприяти нещодавно прийнятий Закон України «Про газ (метан) вугільних родовищ» від 21 травня 2009 р. № 1392-VI [7], який визначив правові, економічні, екологічні та організаційні засади діяльності у сфері геологічного вивчення газу (метану) вугільних родовищ, у тому числі дослідно-промислової розробки, видобування і вилучення його під час дегазації та подальшого використання як матеріального та/або енергетичного ресурсу.

Як видно, нормативного забезпечення процесів імплементації положень Кіотського протоколу у практичну роботу вугледобувних підприємств предостатньо. Однак, інвестиційна ініціатива самих вугледобувних підприємств (особливо державного сектору економіки) вкрай низька, вдало втілених проектів щодо утилізації та подальшого використання газу (метану) вугільних родовищ одиниці, ще до десятка знаходяться у стадії розробки та погодження. Тож вважаємо за необхідне додатково розробити ряд стимулюючих заходів з метою зрушення з мертвої точки цієї справи, і ці заходи не мають обмежуватися лише податковими пільгами. Однак, Концепцією реалізації положень Кіотського протоколу на шахтах Міністерства вугільної промисловості України не передбачено прийняття жодних нормативно-правових актів щодо виправлення означеної ситуації та дія Концепції не поширюється на вугледобувні підприємства інших форм власності.

Література:

1. Про ратифікацію Кіотського протоколу до Рамкової Конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату: Закон України від 4 лютого 2004 р. № 1430-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 19. – Ст. 261.

2. Про затвердження Національного плану заходів з реалізації положень Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату: розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2005 р. № 346-р // ІАЦ «Ліга». – Ліга БізнесІнформ, 2009.
3. Про внесення змін до Національного плану заходів з реалізації положень Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату: розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 березня 2009 р. № 272-р // Урядовий кур'єр. – 2009. – № 58.
4. Про затвердження Порядку розгляду, схвалення та реалізації проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій у період дії зобов'язань сторонами Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату: постанова Кабінету Міністрів України від 22 лютого 2008 р. № 221 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 23. – Ст. 695.
5. Про Концепцію реалізації положень Кіотського протоколу на шахтах Міністерства вугільної промисловості України: наказ Міністерства вугільної промисловості України від 3 вересня 2007 р. № 349 // Відомості Міністерства вугільної промисловості України. – 2007. – № 9.
6. Про схвалення Концепції реформування вугільної галузі: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 травня 2008 р. № 737-р // Офіційний вісник України. – 2008. – № 37. – Ст. 1244.
7. Про газ (метан) вугільних родовищ: Закон України від 21 травня 2009 р. № 1392-VI // Офіційний вісник України. – 2009. – № 46. – Ст. 1544.

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЯКОСТІ В КОЛИШНЬОМУ СРСР

Пархоменко Марина Миколаївна

*здобувач Інституту економіко – правових досліджень НАН України,
асистент кафедри СГП КІІ ДонНТУ*

У процесі розвитку людського суспільства вдосконалювалася трудова діяльність людей, що виражалось в освоєнні нових трудових прийомів і навичок, у створенні й удосконалюванні знарядь праці й різних виробів. У цих умовах виявилася необхідність відбирати й фіксувати найбільш вдалі результати трудової діяльності з метою повторного їхнього використання.

Метою цієї статті є аналіз деяких історико-правових аспектів розвитку правового регулювання якості та визначення ролі державного регулювання у цій сфері.

Перші згадування про стандарти в Росії були відзначені в часи правління Івана Грозного, коли були введені для виміру гарматних ядер

стандартні калібри - кружала. У цей час було засноване сторожове містечко Свіяжск, при будівлі якого застосовувалися будівельні елементи, задалегідь виготовлені по стандартним розмірам, що дозволило виготовляти їх далеко від Свіяжска - в Угличі. Цими роботами керував російський майстер Вилупків. Однак цей період характерний тільки окремими стандартними рішеннями. Початок більш широкому впровадженню стандартизації у виробництво було покладено Петром I, із часів правління якого й починає відлік російська промислова стандартизація. У першому збірнику законів Російської імперії епохи Петра I був поміщений ряд указів, що свідчать про те, що в цей час в Росії впроваджувалися елементи стандартизації й взаємозамінності [1].

При будівлі флоту для Азовського походу як зразок була використана галера, по якій були виготовлені ще 22 галери. Це дало можливість провести будівлю флоту швидко і якісно. Особливу увагу приділив Петро I стандартизації збройового спорядження. Так, в указі № 2436 від 15 лютого 1712 р. сказано: „а рушниця драгунське, так і солдатське, також і пістолети, коли буде повелено, робити одним калібром”.

Розвиток промисловості й транспорту в Росії призвело до розширення робіт зі стандартизації. В 1860 р., був встановлен єдиний розмір залізничної колії (1524 мм) і затверджені габаритні норми наближення будов і підвізного складу. В 1889 р. прийняті перші технічні вимоги по проектуванню й спорудженню залізниць, а в 1898 р. єдині технічні вимоги до поставки основних матеріалів і виробів для потреб залізничного транспорту.

Розробка першого вітчизняного нормального асортименту профілів прокатної сталі була почата в 1894 р. комісією під головуванням професора Белолюбского [2]. До цього в промисловості й будівництві використали надзвичайно різноманітні асортименти, через що металургійні заводи змушені були часто міняти прокатні валки, дотримуючись вимог замовників, а проектувальники споруджень губили масу годин на розрахунок нових профілів прокату, які звичайно мінялися з кожним новим спорудженням. Розроблений комісією асортимент (єдиний) був випущений в 1899 р [3].

В 1900 р., незважаючи на протидію царського уряду, відбувся I Всеросійський електротехнічний з'їзд, на якому був прийнятий ряд правил і норм проектування й експлуатації електротехнічних пристроїв.

Однак ідеї стандартизації в дореволюційній Росії широкого розвитку не одержали, що пояснювалося, насамперед, великим числом іноземних концесій, власники яких застосовували свої стандарти [4]. Таке положення призвело, зокрема, до поширення в Росії трьох систем мір (аршинної,

дюймової, метричної), які затрудняли розробку й впровадження національних стандартів.

Перша у колишньому СРСР система управління якістю була розроблена та запроваджена у 1955 р. на Саратовському авіаційному заводі - система БП. На підприємствах відповідно до цієї системи вводилася атестація робітників для визначення відповідності їх кваліфікації операціям, що ними виконувалися. Кожний робітник відповідав за якість виготовленої ним продукції [5].

Поширеним засобом правового регулювання була стандартизація. У 1970 р. вийшла постанова Уряду «Про підвищення ролі стандартів у поліпшенні якості продукції», що визначила основні принципи державного управління якістю продукції на базі стандартизації: перегляд усіх стандартів, прийнятих до 1966 р., та у подальшому перегляд кожні п'ять років з метою заміни застарілих показників; розширення функцій та прав Держстандарту (йому дозволялося перевіряти якість сировини, матеріалів, комплектуючих і готових виробів на підприємствах та забороняти реалізацію недоброякісної продукції, що не відповідає вимогам стандартів і технічним умовам) [6]. У разі реалізації підприємством продукції, що виготовлена з порушенням стандартів і технічних умов, до нього застосовувалися економічні санкції: сума прибутку, отриманого за цю продукцію, вилучалася до бюджету та не включалася у звітні дані плану реалізації продукції.

У рамках комплексних систем управління якістю отримав розвиток такий інструмент державного регулювання, як атестація продукції, що була введена у 1965 р. Атестація - це державна оцінка відповідності атестованого об'єкта призначенню та певним вимогам, що супроводжується видачею відповідного атестата та (або) відзнакою (знаком якості). Був затверджений державний знак якості, що проставлявся на товарах народного вжитку та виробничо-технічного призначення, якість яких визнавалася «високою». Це була продукція, що за своїми техніко-економічними показниками відповідала вищим досягненням вітчизняної та зарубіжної науки і техніки, характеризувалася високою стабільністю показників якості. Не присвоювався знак якості продукції, що не піддавалася промисловій переробці (нафта, газ, вугілля, бо їх якість залежить лише від природних властивостей і не може регулюватися, а також творам мистецтва, медичним препаратам, деяким іншим виробам). На підприємство, що мало намір отримати знак якості, направлялась атестаційна комісія, до складу якої входили представники споживачів, міністерств, наукових організацій, Державного комітету стандартів. На продукцію, що отримувала знак якості, могли встановлюватися заохочувальні надбавки до цін у розмірі 30%. Серед виробів продовольчої промисловості одним із перших отримало знак

якості «Советское шампанское» чотирьох марок Московського заводу шампанських вин. Ліцензії на технологію, що була запроваджена на цьому заводі, придбали фірми ряду країн .

На початку 1980 р. нормативно-технічна й організаційно-методична база народного господарства налічувала близько 200 тис. стандартів і технічних умов, у тому числі 23 тис. - державних, більше 35 тис. галузевих, 140 тис. технічних умов, не беручи до уваги стандарти підприємств. У розробленні стандартів брали участь більш як 1200 головних і базових органів усіх галузей народного господарства .

У 1985 р. був виданий довідник «Управління якістю продукції», що мав велике практичне значення.

В СРСР багато уваги приділялося стандартизації. Якість уявлялась як відповідність продукції державним стандартам. Стандарти (технічні умови) - це лише гарантований мінімум вимог до якості продукції. Якість могла бути вищою за вимоги стандартів, якщо це передбачалося у договорі. Було багато позитивних кроків у державному регулюванні (системи управління якістю, введення знаку якості, діяла система державних стандартів, будівельних норм та правил, що постійно переглядалися), але відсутність ринкового середовища, конкуренції заважало отриманню найбільшого позитивного ефекту. Навіть стандартизація слугувала основним засобом планування, але ж спланувати все неможливо, бо в житті завжди залишається місце для непередбачуваних зовнішніх факторів .

Висновок, враховуючи усе вище викладене можливо зробити такий висновок , що початок правового регулювання якості був покладений радянським господарським законодавством. Різні вчені багато пишуть про досвід законодавчого захисту прав споживачів на Заході та пропонують перейняти досвід японської системи управління якістю, але забувають що саме в радянському законодавстві були закріплені обов'язки підприємств по забезпеченню відповідності якості державним стандартам, створені системи контролю якості продукції, а також спеціальні бюро товарних експертиз. На даний момент посилення ролі держави – сучасна тенденція. Стандартизація в Україні сьогодні не є добровільною процедурою, за допомогою якої виробники можуть забезпечити конкретні властивості процесу або продукції. В країнах ЄС навпаки сертифікація добровільна процедура, обов'язкова сертифікація застосовується лише до об'єктів з найвищим ступенем ризику. В Україні сектори економіки пов'язані з харчуванням підпадають під регулювання як органів санітарної та ветеринарної безпеки, так і органу стандартизації. На даному етапі в Україні це доцільно і додаткові витрати на дотримання вимог будуть компенсовані гарантіями для суспільства щодо захисту здоров'я та життя, так як це згідно Конституції України є головним завданням держави.

Література:

1. Мазур И. И., Шапиро В. Д. Управление качеством. - М., 2006. - 399 с.
2. Теория государства и права / Под ред. Н. И. Матузова, А. В. Малько. - М., 2000. - 771 с.
3. Саранча Г. А. Метрологія, стандартизація, відповідність, акредитація та управління якістю. -К., 2006. - 668 с.
4. Салимова Т. А., Ватолкина Н. Ш. История управления качеством. - М., 2005. - 250 с.
5. Безрукова Д. Д. Развитие законодательства о защите прав потребителей в странах мира в условиях глобализации национальных экономик // Актуальные проблемы российского права. - М., 2005. -Вып. 2. - С. 86-93.
6. Овечкин А. П. Правовое регулирование товарного рынка. - М., 2002. - 216 с.

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ПРАВОВИХ ЗАСАД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗАЛІЗНИЦЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ З ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖІВ

Попова Ольга Борисівна

аспірантка Інституту економіко-правових досліджень НАН України

Становлення законодавства, що регулювало залізничні перевезення вантажів на території України відбувалося з будівництвом перших залізниць, що проходили територією нашої держави.

Перша ланка Одеської залізниці Південної магістралі, яка входила до залізниць Російської імперії була побудована в 1865 р.

Першим нормативним актом в Російській імперії, який регулював діяльність залізниць був Загальний статут російських залізниць 1885 р., який діяв і на території сучасної України. Доцільно приділити увагу наведеному нормативному акту, як першому джерелу залізничного законодавства в історії залізниць України.

Загальний статут російського залізниць був затверджений у формі основного залізничного закону, він установлював уніфіковані юридичні норми господарської експлуатації залізничного транспорту, що відповідав вимогам економіки, яка на той час інтенсивно розвивалась у державі. Серед його положень були перші норми, які регулювали відповідальність залізниць (ст.ст. 57-67; 98-111 щодо відповідальності за прострочення в доставленні вантажів, схоронності вантажів, вини залізниць, та підстав звільнення від відповідальності.)

Треба зазначити, що прийняття Загального статуту російських залізниць, що став першим універсальним законом для залізниць, було

важливим етапом у розвитку залізничного законодавства, а також відносин, які воно регулювало.

У XIX ст. на шляхи сполучення поширювались також інструкції загальнодержавного значення. Крім того, управління доріг затверджували свої нормативні акти, які регулювали діяльність залізниць.

З розвитком у 90-х рр. XIX ст. будівництва залізниць, а також зі зміною економічної ситуації та загальнодержавного устрою постала необхідність прийняти нове законодавство. На зміну Загальному статуту залізниць 10 лютого 1935 р. Радою народних комісарів був затверджений Статут залізниць Союзу РСР. Після закінчення Другої світової війни у 1954 р. був прийнятий новий Статут залізниць, але продіяв він недовго. Наведені статuti містили норми, які більш детально регулювали відповідальність залізниць. 8 грудня 1961 році були прийняті Основи цивільного законодавства Союзу РСР, розділ 3 «Зобов'язальне право» якого містив загальні положення про зобов'язання, в тому числі і з перевезення вантажів. Виходячи з Основ у подальшому були розроблені та затверджені цивільні кодекси усіх союзних республік, серед яких був Цивільного кодексу УРСР 1963р., який містив главу 30 «Перевезення». Слід за прийняттям Цивільного кодексу УРСР у 1964 р. у відповідності з ним був прийнятий новий Статут залізниць СРСР. Відповідальність залізниць за перевезення вантажів регулювались розділом 7 Статуту залізниць СРСР.

Після проголошення Україною незалежності у 1998 р. був затверджений Статут залізниць України, який зі змінами й доповненнями діє і на сьогодні. Треба зазначити, що норми діючого Статуту, що регулюють відповідальність залізниць за порушення зобов'язань з перевезення вантажів скопійовані з Статуту залізниць СРСР. Крім того, у 2004 р. набрали чинності Цивільний кодекс України та Господарський кодекс України, які містять загальні положення щодо перевезення вантажів та відповідальності перевізників за порушення своїх зобов'язань.

Проведений розгляд і аналіз історичного розвитку законодавства, що регулювало перевезення вантажів залізницею, в тому числі і відповідальність залізниць за порушення зобов'язань з перевезення вантажів є важливим для подальшого удосконалення нормативного регулювання відповідальності залізниць у сучасній Україні.

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАХОДІВ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ З ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Сидоренко Вікторія Володимирівна

юрист Інституту економіко-правових досліджень НАН України

Актуальність питань, пов'язаних з удосконаленням методів та заходів нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі, обумовлена низкою проблем, найвагомішими з яких є: низька конкурентоздатність національних товарів та послуг, нераціональна структура зовнішньої торгівлі, непідготовленість суб'єктів ЗЕД до високоефективних форм зовнішньоекономічних зв'язків, недостатня визначеність напрямів і недосконалість механізмів. В теперішній час нетарифні бар'єри представляють собою найбільш ефективні засоби дискримінації та блокування доступу до ринків збуту. Вони включають велику кількість протекціоністських прийомів (за підрахунками ЮНКТАД більше ніж 800) [1, р. 38], починаючи від урядових субсидій, кількісних обмежень, введення санітарних і технічних норм і закінчуючи навмисним ускладненням адміністративних процедур. Їхньою метою є створення найбільш сприятливих умов для національних товарів і, у ряді випадків, стимулювання вітчизняного експорту.

У законодавстві України немає чіткого переліку заходів нетарифного регулювання. Така ситуація виникла, перш за все, через різну природу, множинність та постійне формування нових механізмів нетарифного регулювання. Тому при їхньому вивченні велика увага повинна приділятися їхній класифікації й уніфікації.

На сьогоднішній день до цілого ряду товарів, які експортуються з України, як і раніше застосовуються обмеження, що несприятливо позначається на зовнішньоторговельному обігу. Це також властиво торговельним відносинам з ЄС, на які частково поширюються норми СОТ, зафіксовані в Угоді про партнерство та співробітництво.

З перших кроків європейської інтеграції держави-члени зіткнулися з необхідністю створення економічного співтовариства та гармонізації заходів нетарифного регулювання.

Правове регулювання використання нетарифних заходів у ЄС створено таким чином, щоб ефективно вирішувати два основні завдання: по-перше забезпечити свободу пересування товарів усередині ЄС – однієї із чотирьох свобод, проголошених в установчих актах Європейських Співтовариств і необхідної ланки для створення й функціонування загального ринку та, по-друге, забезпечити застосування єдиних норм і тарифів у торговельних відносинах із третіми країнами [2, р.12]. Це два

життєво важливих положення, без яких було б неможливо створення митного союзу та наступного інтеграційного розвитку.

Наявність загальних міжнародно-правових основ, застосування загальних принципів міжнародного права в питаннях застосування нетарифного регулювання в торгівлі створить сприятливу основу для зближення законодавств, зокрема України і ЄС. Таким чином, відбувається поетапна інтеграція українського зовнішньоторговельного права в діюче міжнародне законодавство в питаннях використання нетарифних заходів.

Подібна практика сприяє приведенню національного законодавства України відповідно до діючих міжнародних норм і правил.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновки про те, що в існуючих умовах регулювання ЗЕД в Україні необхідним вважається систематизувати, та закріпити на законодавчому рівні усі види заходів нетарифного регулювання. Цьому питанню може бути присвячений розділ у Господарському кодексі України.

Література:

1. Jarvis M. A. Application of the EC Law on the Free Movement of Goods by the National Courts of Member States. Oxford, 1998.
2. Farmer P., Lyal R. EC Tax Law. Oxford, 1994.

**LICENCJA NA WYKORZYSTANIE PRZEDMIOTU PRAW
WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ**

Jakubowski Roman

wykładowca katedry Własności intelektualnej Fakultetu Prawnego

Tarnopolskiego Narodowego Ekonomicznego Uniwersytetu(Ukraina)

Szczególną formą prawną regulującą wykorzystywanie utworów - rezultatów działalności naukowej, literackiej, artystycznej i przedmiotów własności przemysłowej są umowy cywilnoprawne, które nazywają się umowami rozporządzającymi majątkowymi prawami własności intelektualnej.

Przed wszystkim do grupy umów rozporządzających majątkowymi prawami własności intelektualnej włączono licencje na wykorzystanie przedmiotu prawa własności intelektualnej. Licencja może być udzielona jako odrębne postanowienie lub jako postanowienie zawarte w umowie licencyjnej. Sama licencja jest jednostronną czynnością prawną i nie może być rozpatrywana jako rodzaj umowy. Analogiczne rozróżnienie można przeprowadzić odwołując się do przykładu upoważnienia jako jednostronnej czynności prawnej, jak i upoważnienia zawartego w umowie.

Moim zdaniem w związku z tym, że licencja jest jednostronną czynnością prawną, niezasadne jest zaliczanie jej obok licencji umownej do typu umów rozporządzających majątkowymi prawami własności intelektualnej. Natomiast uważam, że w przyszłości dopuszczalne i celowe byłoby wspólne uregulowanie licencji i umowy licencyjnej.

Jednym z uprawnień, które płynie z majątkowych praw własności intelektualnej, jest wyłączone prawo zezwalania osobom trzecim na korzystanie z rezultatu twórczej działalności. Prawo to może być zrealizowane poprzez udzielenie licencji albo zawarcie umowy licencyjnej.

Licencja – to jest upoważnienie („dozwil” - zezwolenie). To pojęcie istnieje nie tylko w prawie cywilnym, ale i w innych dziedzinach prawa. Na przykład, w prawie administracyjnym rozumiane jest jako specjalne pozwolenie, jakie wydają państwowe instytucje. W zakresie stosunków wynikających z własności intelektualnej, licencji może udzielić osoba, której przysługują autorskie prawa majątkowe.

Licencja na wykorzystanie przedmiotu prawa własności intelektualnej - to wydane w formie pisemnej upoważnienie, przez osobę, której przysługuje wyłączone prawo korzystania z przedmiotu prawa własności intelektualnej (licencjodawcę) innej osobie (licencjobiorcy), na podstawie którego uzyskuje ona prawo do wykorzystania z tego przedmiotu w określonym, ograniczonym zakresie.

Taka licencja może być udzielona w formie oddzielnego dokumentu albo stanowić część umowy licencyjnej. Na przykład przy umowie sprzedaży płyty CD z programem komputerowym często dołączana jest licencja, na papierowym nośniku albo w formie elektronicznej. Tak w pierwszym, jak i drugim przypadku celem kreowanego stosunku prawnego jest doprowadzenie do otrzymania przez licencjobiorcę pozwolenia, które jest gwarancją tego, że właściciel nie zabroni wykorzystania przedmiotu własności intelektualnej w wyznaczonych granicach.

Różnica między licencją i umową licencyjną na wykorzystanie przedmiotu praw własności intelektualnej polega na liczbie oświadczeń woli, które są potrzebne dla skuteczności czynności prawnej: do wydania licencji wystarczające będzie oświadczenie jednej osoby (właściciela praw - licencjodawcy) natomiast do zawarcia umowy obowiązkowo muszą być złożone zgodne oświadczenia woli dwóch stron (właściciela praw – licencjodawcy i nabywcy uprawnienia – licencjobiorcy).

W zależności od wybranych kryteriów (np. przedmiot, zakres udzielonych praw, warunki korzystania) można dokonać klasyfikacji licencji na różne jej rodzaje.

Odwołując się do kryterium przedmiotu ochrony wyróżniamy: licencje patentowe (licencje na wynalazek, wzór użytkowy, wzór przemysłowy), licencje na znak towarowy, licencje do topografii układów scalonych, licencji „know-how” (tajemnica handlowa), licencje do odmian roślin (gatunków zwierząt), licencje na korzystanie z przedmiotu prawa autorskiego[1, st. 39].

Odwołując się do zakresu udzielonego prawa wyróżniamy: ograniczone i pełne licencje.

Kodeks Cywilny Ukrainy[2] przewiduje trzy rodzaje ograniczonych licencji: wyłączna, pojedyncza, niewyłączna (art. 1108). Różnica pomiędzy nimi odnosi się do określenia zakresu równoległego konkurencyjnego korzystania z tego przedmiotu przez samego licencjodawcę i inne osoby. Wybór typu licencji spośród wyżej wymienionych zależy przede wszystkim od charakteru przedmiotu licencjonowanego i typu rynku, na którym będzie on wykorzystywany.

Treść licencji pełnej polega na tym, że licencjodawca udziela licencjobiorcy upoważnienia do korzystania z przedmiotu własności intelektualnej w pełnym zakresie w ciągu całego okresu obowiązywania prawa. W przypadku udzielenia licencji pełnej (bez ograniczeń) licencjobiorca faktycznie posiada uprawnienia przysługujące licencjodawcy (niejako zastępuje licencjodawcę w zakresie wykorzystywania dobra prawnego) w okresie obowiązywania licencji.

Udzielenie licencji pełnej jest celowe w tych przypadkach, kiedy licencjodawca nie ma dostatecznych warunków na pełne wykorzystanie przedmiotu prawa własności intelektualnej, tym samym również zakres

potencjalnych licencjobiorców jest ograniczony. W praktyce taki rodzaj upoważnienia zdarza się dosyć rzadko. Obecnie przy zawieraniu umów w zakresie prawa własności intelektualnej zwraca się uwagę na wszystkie warunki umowy. Jeśli chodzi o umowy wydawnicze, przypadki licencji wyłącznych lub przeniesienia autorskich praw majątkowych zdarzają się obecnie rzadko. Wcześniej jednak regułą było to, że autorzy nie zwracali należytej uwagi na zakres udzielonego upoważnienia, co stało się w przeszłości treścią sporów sądowych i przypadków pozbawienia praw.

Zależnie od warunków podstawowego upoważnienia rozróżnia się sublicencje i licencje powrotne.

Sublicencja (zależna licencja) - to pisemne upoważnienie do wykorzystania przedmiotu prawa własności intelektualnej udzielone kolejnej osobie przez licencjobiorcę za pisemną zgodą licencjodawcy.

Zakres upoważnień jakie można udzielić za pomocą sublicencji jest ograniczony zakresem licencji pierwotnej. Licencjobiorca może przekazać na sublicencjobiorcę taki sam zakres praw i obowiązków jakie sam posiada. Sublicencja może zostać udzielona jedynie w zakresie licencji pierwotnej, co oznacza że jest całkowicie zależna od tej licencji i przestaje obowiązywać w przypadku jej rozwiązania lub upływu czasu trwania.

Licencja powrotna daje licencjodawcy prawo na wykorzystanie rezultatu twórczej działalności licencjobiorcy uzyskanego na wskutek udoskonalenia przedmiotu licencji podstawowej w zakresie uzyskanego od licencjodawcy upoważnienia.

Przedstawione klasyfikacje nie posiadają charakteru normatywnego i ich lista nie jest zamknięta. W praktyce te rodzaje licencji mogą wystąpić zarówno w postaci czystej, jak i mieszanej. Ponadto, analiza licencji przeprowadzona z perspektywy różnych kryteriów klasyfikacji, chociaż wyjaśni specyficzne cechy danego rodzaju licencji, to jednak nie da ich pełnego charakteru. Dlatego też, aby zrozumieć istotę konkretnej licencji musimy uwzględnić perspektywę jej każdej możliwej klasyfikacji, jak i cechy ogólne tego rodzaju umów.

Literatura:

1. Dmytryszyn W.S. Rozporządzenie majątkowymi prawami własności intelektualnej. – Kijów, 2005: Wydane przez „Instytut Własności Intelektualnej i Prawa”. - 212 st.
2. Kodeks Cywilny Ukrainy z dnia 16 stycznia 2003 r., opublikowany w Wiadomościach Rady Najwyższej Ukrainy z 2003 r., nr 40, poz. 356.

АКТУАЛЬНОСТЬ ПРОБЛЕМЫ ЗАЩИТЫ АВТОРСКОГО ПРАВА В ГЛОБАЛЬНОЙ СЕТИ ИНТЕРНЕТ. ПРАВОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ЗАЩИТЫ

Аксёнова Ирина Анатольевна

студентка Экономико-правового факультета Одесской Национальной Юридической Академии в г.Симферополь

Одними из наиболее часто нарушаемых прав в Интернете являются права на объекты интеллектуальной собственности, а в частности, авторские права физических и юридических лиц. Отсутствие реальной защиты прав в Интернете нередко удерживает авторов от размещения в сети своих материалов. Авторское право распространяется на произведения науки, литературы и искусства, возникает в силу факта его создания и не изменяется при предоставлении материалов в Интернет. В то же время, в сети практически все объекты интеллектуальной собственности изменяют свою форму в электронных страницах. Таким образом, именно содержимое web-страницы зачастую требует дополнительной охраны. Оно представляет собой с точки зрения авторского права отдельный объект, составленный из различных объектов авторского права: изображений и фотографий, видео, аудиофайлов, текстов. [5]

Авторское право предполагает защиту имущественных и неимущественных прав автора. Причем неимущественные права, а именно право на авторство, на имя, на отзыв, на обнародование имени и на защиту репутации, позволяют непосредственно удовлетворить моральные интересы автора и не имеют прямой экономической выгоды. Имущественные права (копирайт) защищают исключительные права автора на произведение - его интеллектуальную собственность.

Существует мнение, что в Интернете невозможно обеспечить правовую защиту авторских прав, из-за отсутствия ограничений на свободное копирование и сложности ведения контроля за копированием и использованием произведений. [6]

К сожалению, в действующем законодательстве пока еще отсутствуют нормативно-правовые акты, которые четко регулировали бы деятельность в Интернете. Более того, на международном уровне, а именно в договорах Всемирной организации интеллектуальной собственности «Об авторском праве, об исполнении и фонограммах», которые вступили в действие в 2002 г., авторское право в сети Интернет определяется опосредствовано. [4] В Законе Украины «Об авторском праве и смежных правах» также содержится аналогичное положение, согласно которому автор имеет право распространять свои произведения

таким способом, чтобы публика могла иметь доступ к ним в любом месте и в любое время по собственному выбору. [2]

Чрезвычайная важность мероприятий, направленных на обеспечение эффективной защиты авторских прав на размещенные в Интернете произведения признана Указом Президента Украины “О мероприятиях по развитию национальной составляющей глобальной информационной сети Интернет и обеспечению широкого доступа к этой сети в Украине”, который в качестве основных заданий государственной политики в сфере информатизации определяет, среди прочего, “совершенствование правовой регуляции деятельности субъектов информационных отношений, производства, использования, распространения и хранения электронной информационной продукции, защиты прав на интеллектуальную собственность, усиление ответственности за нарушение установленного порядка доступа к электронным информационным ресурсам всех форм собственности, за преднамеренное распространение компьютерных вирусов”. [9]

Невзирая на то, что далеко не каждое нарушение авторского права становится предметом судебного разбирательства, угроза представления иска в суд является достаточно эффективным сдерживающим фактором. Судебное разбирательство нарушений авторского права не только позволяет владельцу авторских прав получить компенсацию за конкретные акты их нарушения, он также публично предостерегает других, относительно негативных последствий их противоправного поведения.

Статья 431 Гражданского кодекса Украины (ГК) предусматривает общий постулат, утверждающий, что нарушение права интеллектуальной собственности, в том числе и непризнание этого права или посягательство на него, влечет за собой ответственность, установленную этим Кодексом, другим законом или договором. Из общих положений ГК среди способов защиты авторских прав в сети, следует выделить: признание права; прекращение действий, нарушающих право; восстановление состояния, существовавшего до нарушения; возмещение убытков и другие способы возмещения материального вреда; возмещение морального вреда. Таким образом, зафиксировав нарушение авторских прав в Интернете, автор самостоятельно либо через уполномоченное лицо всегда может обратиться в суд за защитой своих прав и потребовать компенсации за то, что без его ведома был использован объект интеллектуальной собственности, а также за то, что в связи с этим автором была упущена определенная выгода материального характера. [1]

В Украине до сих пор не установилась практика относительно права удостоверения нотариусами web-страниц, полученных методом копирования изображения с экрана (технология screenshot).

Статья 1 Закона Украины «О нотариате» предусматривает среди полномочий нотариусов обязанность засвидетельствовать права и факты, имеющие юридическое значение, а также осуществлять другие действия, предусмотренные этим Законом, для предоставления им юридической достоверности. Весь спор лежит в плоскости того, можно ли расценивать нахождение определенного материала в Интернете как юридически значимый и достоверный факт. [3] На данный вопрос до сих пор не могут ответить, опасаясь в основном того, что Интернет - ненадежный источник и все, что в нем находится, не может быть юридически значимым и достоверным. Поскольку web-сайты слишком подвержены взломам, направленным именно на искажение информации, размещенной в конкретном ресурсе. В то же время ответить на этот вопрос крайне необходимо, ведь обращаясь, к примеру, в суд или в другой орган и указывая при этом, что на каком-то сайте две недели назад была размещена статья без согласия на то автора, необходимо обеспечить хоть какое-то доказательство данного факта. Удостоверенные нотариусом web-страницы вполне могли бы стать таким доказательством. [5]

Есть такой механизм защиты произведений в сети от их неправомерного использования, как представление файлов с произведениями на хранение к так называемому web-депозитарию. Заявителю выдается свидетельство о том, что объект принят на хранение, а дата депонирования будет доказательством того, что в отмеченное время заявитель владел копией произведения (определение приоритета авторства) [8]

В будущем важным источником защиты авторских прав в Интернете должна стать судебная практика, которая на данном этапе в сфере защиты прав интеллектуальной собственности в сети практически равна нулю. Поэтому пока остается только изучать зарубежную практику в надежде на то, что в будущем станет возможным применение ее на территории Украины. Следует отметить, что, чем скорее сформируется судебная практика решения различных споров в сфере прав на объекты интеллектуальной собственности, размещенные в Интернете, тем скорее будет создана правоприменительная практика и выяснен предел осуществления защиты авторских прав в сети, а авторы получат гарантии защиты своих прав. [5]

Согласно Договору «О партнерстве и сотрудничестве между Украиной и Европейскими Содружествами и их государствами-членами», которая была подписана 16 июня в 1994 г. и вступила в силу 1 марта в 1998 г., Украина взяла на себя обязательство до 2003 года достичь уровня охраны прав на интеллектуальную собственность, который существует в ЕС, и присоединиться к многосторонним конвенциям по правам

интеллектуальной собственности, сторонами которых являются государства-члены ЕС (ст.50).

К таким конвенциям принадлежат и заключенные под эгидой ВОИВ Договор об авторском праве и Договор об исполнении и фонограммах, которые закрепили новые тенденции в авторском праве, которые возникли в результате развития цифровых технологий и сети Интернет. В последствии договора были ратифицированы Верховной Радой Украины.

К сожалению, как законодатели, так и те, кто призван толковать законы, не всегда понимают природу и значение новых достижений науки. Потому чрезвычайно важным для Украины, которая, с одной стороны, имеет мощный научно-технический потенциал, а с другой - до недавнего времени не имела собственного законодательства об охране интеллектуальной собственности, а специальное законодательство по вопросам компьютерных сетей лишь начинает создавать, является понимание юристами, законодателями и судьями того, как авторское право регулирует функционирование информационных технологий на современном этапе и какие тенденции их развития повлияют на него в будущем и каким образом. [7]

Литература:

1. Гражданский Кодекс Украины от 16 июня 2003 г. // Ведомости Верховной Рады Украины. - 2003. - №№ 40-44. - Ст. 400.
2. Закон Украины О внесении изменений в Закон Украины «Об авторском праве и смежных правах» от 11 июня 2001 г. // Ведомости Верховной Рады Украины. - 2001. - № 43. - Ст.214.
3. Закон Украины «О нотариате» от 2 сентября 1993 г. // Ведомости Верховной Рады Украины. – 1993. - N 39. - Ст.383
4. Журнал „Эксперт”, 2007 г., № 5
5. Ионова Ю. О способах защиты авторских прав в Интернете. «Юридическая практика» - К. 2007
6. Кийкова Е.В. Проблемы охраны авторских прав в российском секторе Интернета. ВГУЭС - Владивосток:, 2004.
7. Підпригора О. Проблеми кодифікації законодавства про інтелектуальну власність. Українське право. – 1997. – № 1.
8. Романюк О.І., Фрейдліна А. Г. Охорона авторського права. ДонНУЕТ ім.Михайла Туган-Барановського. – 2007.
9. Указ Президента Украины “О мероприятиях по развитию национальной составляющей глобальной информационной сети Интернет и обеспечению широкого доступа к этой сети в Украине” от 31 июля 2000 г. № 928/2000.

СООТНОШЕНИЕ ИНФОРМАЦИИ И ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ И УКРАИНЫ

Гордеева Ирина Валериевна

заместитель заведующей кафедрой Трудового права, права социального обеспечения и уголовного права, старший преподаватель кафедры Гражданского права, теории права и специальных юридических дисциплин Института экономики и права (Севастопольский филиал) Академии труда и социальных отношений (г. Москва)

На современном этапе остро стоит вопрос и соотношении информации и интеллектуальной собственности. Ведь раньше в ст. 128 ГК РФ¹ информация выделялась в качестве отдельного объекта гражданских прав, но с 1 января с введением в действие четвертой части ГК РФ² она была исключена из данного перечня. Но и до этого велись споры среди учёных об отнесении информации к результатам интеллектуальной деятельности.

Прежде всего, следует отметить, не стоит «размывать» такой объект как информация среди всех остальных объектов гражданских прав, так как она сама по себе имеет ряд существенных отличительных признаков, которые отражаются на её правовом статусе. Однако всё это не означает, что информация может однозначно относиться к результатам интеллектуальной деятельности, во всяком случае, информация в том аспекте, который интересует гражданское право.

Интересно обратиться к мнению украинского законодателя по поводу соотношения информации и интеллектуальной собственности. Следует сразу отметить, что и здесь не наблюдается единого логичного подхода. Необходимо сказать, что Гражданский кодекс Украины³ в ст. 177 определяет информацию как самостоятельный объект гражданских прав, то есть, так как было в российском законодательстве в ст. 128 ГК РФ до вступления в силу четвертой части ГК РФ и сопровождающих изменений. Украинский законодатель сразу при принятии ГК Украины предусмотрел регулирование в нём вопросов интеллектуальной собственности, хотя такое регулирование носит общий характер. ГК Украины состоит из шести книг, четвертая из которых называется «Право интеллектуальной собственности». В ст. 420 ГК Украины содержится перечень объектов

¹ Гражданский кодекс Российской Федерации (часть первая) от 30 ноября 1994 г. № 51-ФЗ // СЗ РФ. – 1994. – № 32. – Ст. 3301.

² Гражданский кодекс Российской Федерации (часть четвертая) от 18 декабря 2006 г. № 230-ФЗ // Российская газета. – № 289. – 22 декабря 2006 г.

³ Гражданский кодекс Украины от 16 января 2003 г. № 435-IV // Ведомости Верховной Рады Украины. – 2003. – № 40. – Ст. 356.

права интеллектуальной собственности, среди которых в качестве самостоятельного объекта названа коммерческая тайна. Регулирование коммерческой тайны будет рассмотрено несколько позже. Таким образом, по мнению украинского законодателя, информация будет являться объектом интеллектуальной собственности, в том случае, если эта информация отнесена к коммерческой тайне. К сожалению, в ГК Украины, в отличие от ГК РФ, ничего не говорится о ноу-хау и его соотношении с информацией вообще и с коммерческой тайной и интеллектуальной собственностью в частности.

Таким образом, представляется целесообразным определить взаимоотношения информации и результатов интеллектуальной деятельности следующим образом. Ставить знак равенства между этими объектами недопустимо. Поскольку любой результат интеллектуальной деятельности, по сути, является определённого рода информацией, взять, к примеру, селекционное достижение, ноу-хау, произведение литературы, а также изобретения, полезные модели и промышленные образцы тоже в себе несут определённую информацию. Однако не всякая информация является результатом интеллектуальной деятельности. Так, например, общедоступная информация, которая носит сугубо информационный характер о событиях в стране и мире, информация о каких-либо личных данных гражданина или юридического лица. При этом важно заметить, что приведённые примеры информации, как правило, является предметом регулирования не гражданского права, и административного или конституционного. Означает ли это, что информация интересуется гражданское право только в том случае, если она является результатом интеллектуальной деятельности человека? Ответ на этот вопрос не однозначен. Если рассуждать с позиций законодателя, то ответ, возможно, будет утвердительным, доказательством чего является исключение информации как самостоятельного объекта гражданских прав из ст. 128 ГК РФ. Но, с другой стороны, в четвёртой части ГК РФ в ст. 1225 секреты производства (ноу-хау) отнесены к охраняемым объектам, однако ничего не сказано про коммерческую тайну, которую нельзя полностью отождествлять с ноу-хау, но которая, как правило, тоже является результатом интеллектуального труда отдельного человека или коллектива. А отношения, регулирующие коммерческую тайну, безусловно, относятся к предмету регулирования гражданского права.

Вследствие всего выше сказанного, следует сделать уточнение в ст. 128 ГК РФ, которая посвящена перечню объектов гражданского права, а именно указать, что объектом гражданских прав является результаты интеллектуальной деятельности, в том числе информация.

Литература:

1. Гражданский кодекс Российской Федерации (часть первая) от 30 ноября 1994 г. № 51-ФЗ // СЗ РФ. – 1994. – № 32. – Ст. 3301.
2. Гражданский кодекс Российской Федерации (часть четвертая) от 18 декабря 2006 г. № 230-ФЗ // Российская газета. – № 289. – 22 декабря 2006 г.
3. Гражданский кодекс Украины от 16 января 2003 г. № 435-IV // Ведомости Верховной Рады Украины. – 2003. – № 40. – Ст. 356.

ПРАВОВА СВІДОМІСТЬ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Залізник Віталій Анатолійович

*здобувач Національного університету біоресурсів і природокористування
України*

Концепція інформаційного суспільства з'явилась у дослідженнях 60-70 рр. ХХ століття. Якщо термін “інформаційне суспільство” вперше було використано у працях таких японських дослідників, як М. Махлуп, Й. Масуда, Т. Сакайя, то розкриття сутності цього феномену було зроблено в наукових розвідках американських та європейських дослідників, зокрема: А. Тоффлера, З. Бжезинського, Ф. Уебстера, М. Пората, Д. Белла, М. Кастельса, Т. Стоуньєра, Р. Катца тощо.

На сьогодні становлення інформаційного суспільства є стратегічною метою провідних держав світу - США, Японії, Канади, а також країн-членів Європейського Союзу.

Так, формування інформаційного суспільства в Європейському Союзі ґрунтується на потужному матеріально-фінансовому, інституційному та правовому забезпеченні. Хоча уніфікована дефініція інформаційного суспільства в ЄС відсутня. У 1993 році Комісія ЄС визначила інформаційне суспільство як суспільство, в якому діяльність людей здійснюється на основі використання послуг, що надаються за допомогою інформаційних технологій і технологій зв'язку [1]. Вже у 1997 році Єврокомісія зазначає, що інформаційним суспільством слід вважати:

1) суспільство нового типу, що формується внаслідок глобальної соціальної революції та породжується вибуховим розвитком і конвергенцією інформаційних і комунікаційних технологій;

2) суспільство знань, тобто суспільство, у якому головною умовою добробуту кожної людини і кожної держави стає знання, що здобує завдяки безперешкодному доступу до інформації та вмінню працювати з нею;

3) глобальне суспільство, в якому обмін інформацією не матиме ні часових, ні просторових, ні політичних меж; яке, з одного боку, сприяє взаємопроникненню культур, а з іншого – відкриває кожному співсуспільству нові можливості для само ідентифікації [2, с. 56].

Задля реалізації інформаційної політики ЄС в окремих сферах суспільства створюються відповідні програми та проекти. Більше того, в лютому 1995 р. Єврокомісія заснувала Форум інформаційного суспільства (ФІС), головною метою якого є обговорення загальних проблем в економічній, соціальній, державній, освітній, культурній та технологічній сферах становлення інформаційного суспільства. Основними напрямками діяльності Форуму є такі: інформаційне суспільство і підтримка національних ініціатив; соціальні та демократичні цінності, культура і сфери нових послуг засобів масової інформації; зайнятість, створення робочих місць та політики соціального захисту населення в умовах концентрації комунікації; захист прав споживачів, забезпечення права доступу до інформаційних “благ”; трансформація адміністративної та громадської взаємодії; інформаційна “освіченість” населення Європи [3, с. 204].

Маючи власну історію розвитку базових засад інформаційного суспільства, в Законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» визначено, що одним із головних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх людей і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізовувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя [4].

Як зазначає Є.А. Макаренко, реалізація національних програм інформаційного суспільства залежить від усвідомленого політичного і суспільного вибору акторів міжнародних відносин, наявності відповідної інфраструктури та психологічної готовності суспільства до змін [3, с. 73].

На сьогодні прийнято відповідні нормативно-правові акти, що регулюють суспільні відносини в інформаційній сфері. Крім того, ряд провідних українських навчальних закладів готують висококваліфікованих фахівців з інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та створюються необхідна інфраструктура для широкого використання ІКТ в усіх регіонах країни, тобто інформатизації суспільства.

Не дивлячись на наявність відповідної інформаційної інфраструктури в державі, психологічної готовності до вільного доступу, користування і обміну інформацією в українському суспільстві нема.

Саме тому, ступінь розбудови інформаційного суспільства в Україні порівняно із світовими тенденціями є недостатнім і не відповідає її потенціалу. Отже, вважаємо за необхідне прискорити впровадження сучасних ІКТ в усі сфери суспільного життя, забезпечити інформаційну освіченість населення та співробітництво його з органами публічної влади, що дозволить сформувати дійсно інформаційне суспільство в Україні.

Література:

1. White Paper on growth, competitiveness and employment – the challenge and ways forward into 21st century // European Commission, Belgium, 1993. – 54 p.

2. Арістова І.В. Державна інформаційна політика та її реалізація в діяльності ОВС України: організаційно-правові засади: Дис... д-ра. юрид. наук: 12.00.07/ Націон. ін-т внутр. справ. — Х., 2002. — 408 с., с. 56]

3. Макаренко Є.А. Міжнародна інформаційна політика: структура, тенденції, перспективи: Дис... д-ра. політич. наук: 23.00.04 \ Київ. націон. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2003. — 475 с., с. 204

4. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки : Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2007. — № 12. — Ст. 102.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ДІЗНАННЯ НА МОРСЬКИХ СУДАХ

Узунова Оксана Василівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та правосуддя Запорізький національний університет

Узунов Павло Павлович

лейтенант міліції, експерт СТКЗР ОВС ОЦ НДЕКЦ при ГУ МВС України в Запорізькій області

Відомо, що досудове слідство складається з багатьох процесуальних дій, актів, етапів і напрямків, що потребують прокурорського нагляду як у вигляді окремої функції, так і більш конкретного нагляду щодо окремих структурних елементів розслідування злочинів. Особливості інформаційного забезпечення нагляду щодо самостійних етапів розслідування обумовлені конкретними методиками діяльності прокурора з метою підвищення її ефективності.

Інформація як система одержання відомостей, знань, вироблених думок складає основу для здійснення прокурорської діяльності,

безпосередньо впливає на її якість та результативність; інформація існує в певній матеріальній формі, хоча зміст її є ідеальним; інформація становить собою опрeдмечену працю. В літературі поняття знання розглядається як результат відображення тієї різноманітності предметів, явищ та процесів, яке спостерігається в об'єктивній дійсності. При цьому знання тільки у тих випадках набуває інформаційного характеру, коли воно ставить перед системою проблему вибору із всієї множини тих із них, які корисні системі та обмежують зовнішню різноманітність, розширюючи при цьому різноманітність внутрішню [1]. Що ж стосується понять «відомості», «дані», то вони носять більш індивідуальний характер і, стосовно до криміналістичного прогнозування, про них доцільно говорити як про елемент відображення, котрий підлягає включенню в інформацію, або як про інформаційний блок, частину інформації [2, с. 127].

Для правильної організації прокурорського нагляду за законністю розслідування кримінальних справ, дізнання і досудового слідства доцільно виділити декілька етапів і безпосередніх об'єктів наглядової діяльності. Враховуючи предмет нагляду, визначений ст. 29 Закону України «Про прокуратуру», всі об'єкти наглядової діяльності співпадають з етапами розслідування, а саме: виконання невідкладних слідчих дій, притягнення до кримінальної відповідальності, виконання інших слідчих дій, закінчення досудового слідства. При цьому обов'язковими об'єктами прокурорського нагляду по кримінальній справі є: затримання, застосування запобіжного заходу до підозрюваного, обвинуваченого і інші слідчі дії, які обмежують конституційні права і свободи учасників розслідування; притягнення до кримінальної відповідальності; забезпечення прав і законних інтересів учасників досудової стадії процесу; всебічне, повне і об'єктивне дослідження обставин злочину і законне вирішення справи по суті.

Наказ Генерального прокурора України від 20 квітня 2004 р. № 4/1 всебічно регламентує організацію прокурорського нагляду за додержанням законів усіма органами, які проводять досудове слідство і дізнання.

Втім надто складним є інформаційне забезпечення для здійснення нагляду прокурора на такій ділянці, як під час проведення дізнання на морських суднах, що перебувають у далекому плаванні. Як відомо, у даному випадку органом дізнання є капітан такого судна (ст. 101 КПК). І складнощі виникають тому, що КПК України не враховує всі особливості дізнання на морських суднах, що перебувають за межами територіальних вод України. Проводити окремі слідчі дії на борту іншого судна можна лише з дозволу його капітана, який повинен цьому сприяти. Очевидно, що прокурор не має змоги безпосередньо виконати конституційну функцію з

нагляду за додержанням законів капітанами суден, які провадять дізнання на суднах, що перебувають у далекому плаванні. Зв'язок прокурора з капітаном судна в цьому випадку можливий лише з допомогою засобів зв'язку. Тому безпосередньо ознайомитися з матеріалами дізнання прокурор матиме нагоду з приходом судна в порт приписки судна чи в інший порт України. Але в будь-якому разі капітан не зможе виконати всі вимоги щодо порядку провадження дізнання, наприклад отримання відповідних санкцій, дозволів прокурора, судді, дотримання строків; виконання вимог про відводи, самовідводу капітана.

У далекому плаванні майже неможливо для участі у дізнанні запросити спеціаліста, експерта, перекладача, педагога, захисника, а також забезпечити відповідні умови, режим, охорону, строки тримання підозрюваного в окремому приміщенні. Потрібно додатково відзначити, що можуть виникнути проблеми зі збереженням трупа, скажімо, вбитого, постраждалого від порушень правил техніки безпеки тощо. Оскільки українське кримінально-процесуальне законодавство до цього часу ще не розраховано для застосування в умовах відкритого моря та у водах іноземних держав, повноцінний прокурорський нагляд за дізнанням, що провадиться на суднах, що перебувають в далекому плаванні, з об'єктивних причин стає неможливим [3, с. 187-198].

Таким чином, у сфері нагляду прокурора під час проведення дізнання на морських суднах, що перебувають у далекому плаванні, специфічна організація особливих режимів зберігання та оброблення інформації [4, с. 60], зв'язок із міжнародними органами кримінальної юстиції забезпечать реалізацію активної, наступальної стратегії в боротьбі зі злочинністю, застосування нових інформаційних технологій у розкритті злочинів.

Література:

1. Садовский В.Н. Основание общей теории систем: логико-методологический анализ / В.Н. Садовский. – М.: Наука, 1974. – 279 с.
2. Жалинский А.Э. Эффективность профилактики преступлений и криминологическая информация / А.Э. Жалинский, М.В. Костицкий. – Львов: Вища школа, 1980. – 212 с.
3. Михайленко О.Р. Прокуратура України: [підручник] / О.Р. Михайленко. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 296 с.
4. Синєокий О.В. Прокуратура України як контрольно-наглядова інституція у сфері боротьби зі злочинністю. Психологія прокурора-криміналіста: [навчальний посібник з психологічним словником прокурора-криміналіста] / О.В. Синєокий. – Запоріжжя: ЗНУ, 2009. – 263 с.

ЗМІСТ

Частина I

Теорія та історія держави і права. Історія політичних і правових вчень. Філософія права

<i>Аврамець Станіслав Петрович</i> РОЗВИТОК ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ І КУЛЬТУРИ МОЛОДІ.....	3
<i>Барікова Анна Анатоліївна</i> ПРОБЛЕМАТИКА ЗАКРІПЛЕННЯ В ЗАКОНОДАВСТВІ ПРИНЦИПІВ, ПОЛОЖЕНЬ ЧЕТВЕРТОГО ПОКОЛІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	4
<i>Ващенко Іван Миколайович</i> ПРАВОСВІДОМІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ТА ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС.....	7
<i>Гладун Євген Валерійович</i> ОСНОВНІ КОНЦЕПЦІЇ ПРАВА, І ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗУМІННЯ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИХ ЯВИЩ.....	9
<i>Грегулецький Роман Васильович</i> ГЕНЕЗА І ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗВИЧАЄВОГО ПРАВА КИЇВСЬКОЇ РУСІ.....	11
<i>Демченко Іван Сергійович</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ ПРАВОВИЙ ІДЕАЛІЗМ.....	13
<i>Довганчук Сергій Миколайович</i> ЗАКОННІСТЬ У ТРЕТЕЙСЬКОМУ ПРОЦЕСІ.....	16
<i>Єгоров Олександр Павлович</i> МІСЦЕ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ В ІЄРАРХІЧНІЙ БУДОВІ СИСТЕМИ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ.....	18
<i>Ісакова Вікторія Михайлівна</i> ВПЛИВ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ НА РІВЕНЬ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА.....	20
<i>Казачук Іван Володимирович</i> ПРОГАЛИНИ ЗАКОНОДАВСТВА.....	22
<i>Міма Ірина Володимирівна</i> ВПЛИВ РЕЛІГІЙНИХ НОРМ НА ПРАВОВУ КУЛЬТУРУ.....	24
<i>Перкун Олег Іванович</i> РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ НА ПРАКТИЦІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ.....	28
<i>Резнік Ярослав Анатолійович</i> ПРОБЛЕМИ ПРАВО РОЗУМІННЯ.....	30

Руснак Ілона Орестівна ПРАВА ЛЮДИНИ – ЯК ГАРАНТІЯ
ЗМІЦНЕННЯ ЗАКОННОСТІ.....32

Сворак Степан Дмитрович О.МАЛИНОВСЬКИЙ ПРО
ВІДОБРАЖЕННЯ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИХ НОРМ У ПАМ'ЯТКАХ
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....34

**Цивільне та сімейне право. Цивільний процес. Комерційне право.
Міжнародне приватне право**

Верба Ольга Богданівна ПОВНОВАЖЕННЯ СУДУ ЩОДО
ВИЗНАННЯ МИРОВОЇ УГОДИ НА СТАДІЇ ВИКОНАВЧОГО
ПРОВАДЖЕННЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ РЕСПУБЛІКИ
ПОЛЬЩА.....38

Піцик Христина Зіновіївна АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАКОНОМ.....41

Хараджя Наталя Вікторівна КРИТЕРІЇ ВІДМЕЖУВАННЯ
СІМЕЙНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....45

Господарське право. Господарський процес

Багрій Ірина Петрівна ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ
ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СУЧАСНІЙ
ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ СУСПІЛЬСТВА.....47

Батрин Станіслав Віталійович КОРПОРАЦІЯ В
АНГЛОСАКСОНСЬКІЙ ТА КОНТИНЕНТАЛЬНІЙ ПРАВОВИХ
СИСТЕМАХ.....49

Дагли Евгений Константинович НАРУШЕНИЕ
ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА О ПРОИЗВОДСТВЕ И ТОРГОВЛЕ
ЛЕКАРСТВЕННЫМИ СРЕДСТВАМИ КАК ОСНОВАНИЕ
ОТВЕТСТВЕННОСТИ.....51

Ілларіонов Олександр Юрійович ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ВИКОНАННЯ ВИМОГ КІОТСЬКОГО ПРОТОКОЛУ У ВУГІЛЬНІЙ
ГАЛУЗІ УКРАЇНИ.....53

Пархоменко Марина Миколаївна ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ЯКОСТІ В КОЛИШНЬОМУ СРСР.....56

Попова Ольга Борисівна ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ПРАВОВИХ

ЗАСАД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗАЛІЗНИЦЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ З ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖІВ.....	60
--	----

<i>Сидоренко Вікторія Володимирівна</i> ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАХОДІВ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ З ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	62
---	----

Право інтелектуальної власності та його захист. Інформаційне право

<i>Jakubowski Roman</i> LICENCJA NA WYKORZYSTANIE PRZEDMIOTU PRAW WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ.....	64
--	----

<i>Аксёнова Ирина Анатольевна</i> АКТУАЛЬНОСТЬ ПРОБЛЕМЫ ЗАЩИТЫ АВТОРСКОГО ПРАВА В ГЛОБАЛЬНОЙ СЕТИ ИНТЕРНЕТ. ПРАВОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ЗАЩИТЫ.....	67
--	----

<i>Гордеева Ирина Валериевна</i> СООТНОШЕНИЕ ИНФОРМАЦИИ И ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ И УКРАИНЫ.....	71
---	----

<i>Залізник Віталій Анатолійович</i> ПРАВОВА СВІДОМІСТЬ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ.....	73
--	----

<i>Узунова Оксана Василівна, Узунов Павло Павлович</i> ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ДІЗНАННЯ НА МОРСЬКИХ СУДАХ.....	75
--	----

Частина II

Конституційне право. Міжнародне право

<i>Мельничук Світлана Миколаївна</i> ПРОБЛЕМИ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ГІРСЬКИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ УКРАЇНИ.....	3
---	---

<i>Шевченко Анастасія Ростиславівна</i> ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ДЕЯКИХ ВИДІВ ГЕНДЕРНИХ ЗЛОЧИНІВ В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ МІЖНАРОДНИХ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	6
---	---

Адміністративне право. Митне та податкове право

<i>Ляшук Роман Миколайович</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАХОДИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРИПИНЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ.....	10
<i>Рябова Ольга Олексіївна</i> АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ВСТАНОВЛЕННЯ ЦІН/ТАРИФІВ НА ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНІ ПОСЛУГИ У М. КИЄВІ.....	11
<i>Твердохліб Вадим Юрійович</i> ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ – СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА.....	14
<i>Чайко Василь Сергійович</i> КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ ЯК ФОРМА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	16
 Кримінальне право. Кримінальний процес. Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право	
<i>Богачук Василь Степанович</i> ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ТАКТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ У КРИМІНАЛІСТИЦІ.....	20
<i>Гагаловська Анна Петрівна</i> ПЛАНИ ТА СХЕМИ ЯК ДОДАТКИ ДО СЛІДЧИХ ДІЙ.....	23
<i>Герасимов Роман Разяпович</i> МОДЕЛЮВАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ПОЛІМЕРНИХ МАТЕРІАЛІВ ПРИ ДОСЛІДЖЕННІ РЕЧОВИХ ДОКАЗІВ.....	26
<i>Завгородня Ольга Юрійівна</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННОМУ ЗАВОЛОДІННЮ АВТОТРАНСПОРТОМ.....	29
<i>Карабанов Дмитро Олександрович</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ЗАВОЛОДІННЮ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ.....	32
<i>Кожжакарь Іван Юрійович</i> ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ ВСТАНОВЛЕННЯ ОСОБИ НЕВПІЗНАНОГО ТРУПА З ВИКОРИСТАННЯМ МОЖЛИВОСТЕЙ ДАКТИЛОСКОПІЇ.....	35
<i>Корольчук Віктор Володимирович</i> СУБ'ЄКТИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОДАТКОМ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ.....	38

<i>Ларкін Михайло Олександрович</i> ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ НА ҐРУНТІ РАСОВОЇ, НАЦІОНАЛЬНОЇ ЧИ РЕЛІГІЙНОЇ ВОРОЖНЕЧІ.....	41
<i>Лютий Віталій Віталійович</i> ДИНАМІКА ТА СТРУКТУРА ЗЛОЧИННОСТІ 90-Х РОКІВ, ТА ВПЛИВ НА НЕЇ СОЦІАЛЬНО – ПОЛІТИЧНОГО ФАКТОРА.....	43
<i>Мінтенко Юрій Тодорович</i> ПРИМИРЕННЯ У СПРАВАХ ПРИВАТНОГО ОБВИНУВАЧЕННЯ.....	45
<i>Нестерова Ірина Анатоліївна</i> УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ ЯК ОДИН З СПОСОБІВ ТІНЬОВИХ ПРОЯВІВ ТА ВИДІВ ЗЛОЧИНІВ, ПРИТАМАННИХ ДЖЕРЕЛАМ ТІНЬОВИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ЗДІЙСНЕННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	47
<i>Нестерук Алла Вікторівна</i> ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ШАХРАЙСТВА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗАЗНАЧЕНОЇ КАТЕГОРІЇ ЗЛОЧИНІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	53
<i>Синявський Сергій Михайлович</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКРИТТЯ СЕКСУАЛЬНОГО ВБИВЦІ У ВЧИНЕНОМУ НИМ ЗЛОЧИНІ.....	56
<i>Старушкевич Анатолій Володимирович</i> АНАЛІЗ НАУКОВИХ РОЗРОБОК МЕТОДІВ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У 50-90 РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ В СРСР.....	59
<i>Сулейманова Зейнеп Ресульївна</i> ОПЕРАТИВНА ЗАКУПІВЛЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ У СТРУКТУРІ ТАКТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ.....	66
<i>Яремко Галина Зіновіївна</i> БЛАНКЕТНІ ДИСПОЗИЦІЇ В ПАМ'ЯТКАХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ.....	70
Екологічне право. Земельне право. Аграрне право	
<i>Kateryna Nastechko</i> BIODIVERSITY-RELATED CONVENTIONS.....	75
<i>Кудінов Володимир Олексійович</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ЄВРО ІНТЕГРАЦІЇ.....	78
<i>Пригара Ольга Василівна</i> ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПРАВОСВІДОМОСТІ.....	80